

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Diplomová práce

2024

Kateřina Vacková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Kateřina Vacková

Význam zpravodajské činnosti v období
Protektorátu Čechy a Morava (1939-1945)

Diplomová práce

Praha 2024

Autor práce: **Kateřina Vackov**

Vedoucí práce: **Ing. Bc. Luděk Michálek, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím a tím, aby byla práce zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze, dne 3. ledna 2024

Kateřina Vacková

Bibliografický záznam

VACKOVÁ, Kateřina. *Význam zpravodajské činnosti v období Protektorátu Čechy a Morava (1939-1945)*. Praha, 2024. 58 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra bezpečnostních studií. Vedoucí diplomové práce Ing. Bc. Luděk Michálek, Ph.D.

Rozsah práce: 133 326 znaků

Abstrakt

Výzkum této diplomové práce se zabývá významem zpravodajské činnosti, která byla udržována na území Protektorátu Čechy a Morava v období let 1939-1945. Jeden z hlavních cílů této práce je představit čtenáři význam a podstatu zpravodajské činnosti v době, kdy byla označena za ilegální. Tato aktivita je v práci autorkou podrobena bližšímu zkoumání se snahou lépe nastínit provoz zpravodajské činnosti v době okupace československého území. Dalším cílem, je zohlednit přístupy dvou velmocí (Velké Británie a Sovětského svazu) k československé zpravodajské činnosti, která v době druhé světové války přinášela cenné informace. Poslední cíl byl doplňující pro pochopení rozlišení a roztržičnosti zpravodajské aktivity na území Protektorátu. Jedná se o zkoumání větví domácího odboje, který nahrazoval zpravodajskou činnost, kterou nemohla vykonávat ustanovená instituce s legislativním vymezením.

Abstract

The research of this diploma thesis deals with the significance of the intelligence activity that was maintained on the territory of the Protectorate of Bohemia and Moravia in the period 1939-1945. One of the main goals of this work is to introduce the reader to the meaning and essence of intelligence activity at the time when it was labeled as illegal. This activity is subjected to a closer examination by the author in an effort to better outline the operation of intelligence activities during the occupation of the Czechoslovak territory. Another goal is to take into account the approaches of two great powers (Great Britain and the Soviet Union) to Czechoslovak intelligence activities, which brought valuable information during the Second World War. The last goal was complementary to understanding the distinction and fragmentation of intelligence activity on the territory of the Protectorate. It is an examination of the branches of the domestic resistance, which replaced the intelligence activity that could not be carried out by an established institution with legislative delimitation.

Klíčová slova

zpravodajská činnost, Protektorát Čechy a Morava, druhá světová válka, odbojová činnost, zpravodajské služby

Keywords

intelligence activity, Protectorate of Bohemia and Moravia, World War II, resistance activity, intelligence services

Title

The Importance of Intelligence Activities During The Period of The Protectorate of Bohemia and Moravia (1939-1945)

Poděkování

Velice ráda bych poděkovala mé rodině, které mě v průběhu této práce motivovala a podporovala. Další poděkování patří padlým hrdinům, kteří zpravodajskou činnost v době Protektorátu udrželi a nakonec zaplatili za to životem.

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Začátky československé zpravodajské činnosti po roce 1918.....	14
3 Snaha o zajištění kolektivní bezpečnosti ve 30. letech.....	18
4 Mnichovská dohoda a její vliv na zpravodajskou činnost.....	20
5 Okupace a vyhlášení Protektorátu.....	21
6 Zpravodajská činnost v rámci domácího odboje.....	24
6.1 Nekomunistický odboj.....	24
6.1.1 <i>Tři Konšelé</i>	25
6.1.2 <i>ÚVOD (Ústřední vedení pro odboj domácí)</i>	28
6.1.3 <i>Petiční výbor věrni zůstaneme</i>	29
6.1.4 <i>Politické ústředí - PÚ</i>	31
6.1.5 <i>Obrana národa</i>	33
6.2 Komunistický odboj.....	38
7 Zahraniční odboj.....	41
7.1 Budování zpravodajství v rámci zahraničního odboje 1940-1942.....	41
7.1.1 <i>Velká Británie</i>	41
7.1.2 <i>Sovětský svaz</i>	44
8 Snaha o udržení zpravodajské činnosti navzdory komplikacím v domácím odboji.....	46
9 Ztížená zpravodajská činnost po roce 1942.....	48
10 Základní činnost zpravodajské činnosti dvou větví odboje.....	49
10.1 Analýza aktivity zpravodajské činnosti domácího odboje.....	49
10.1.1 <i>Komunistický odboj</i>	49
10.1.2 <i>Nekomunistický odboj</i>	51
10.2 Analýza zaslaných depeší skrze zpravodajskou činnost domácího odboje.....	51
10.2.1 <i>Komunistický odboj</i>	52
10.2.2 <i>Nekomunistický odboj</i>	53
10.3 Komparace obětí domácího odboje.....	55
10.3.1 <i>Ztráty v komunistickém odboji</i>	58
10.3.2 <i>Ztráty v nekomunistickém odboji</i>	59

11	Limity zpravodajské činnosti domácího odboje	60
11.1	Šifrování	60
11.2	Zkušenosti se zpravodajskou činností.....	62
11.3	Omezené prostředky - zbraně, finance, technika.....	63
12	Závěr.....	65
13	Zdroje:.....	70
14	Doplňující dokumenty:.....	71

1 Úvod

“Zpravodajská činnost je druhé nejstarší řemeslo na světě.” Toto tvrzení lze najít v úvodu jakékoliv knihy zabývající se tematikou zpravodajství a špionáže.

Pro neodbornou veřejnost je téma špionáže atraktivní. Jedná se o tajemnou profesi, která je silně popularizována filmovým průmyslem a publikacemi obsazující v hlavní roli hrdinu, který musí v utajení chránit svůj stát. Ovšem zpravodajská činnost je mnohem víc než se zdá. Napříč historií byly sepsány knihy, spisy, strategie, které popisují správné fungování a užívání zpravodajství. V období 544 př. n. l. – 496 př. n. l sepsal Sun-C' ve starověké Číně užití zvěďů a jejich aktivitu: “*Chceš-li porazit vojsko, dobýt město odstranit určitého muže, zjistit nejdřív, kdo provází vojevůdce, kdo jsou jeho pobočníci, sluhové a strážci. Pověř tím zvědy.*”¹ Další významný stratég zabývající se špionáží byl Kautilja ve svém komplexním spisu zvaném Arthaśāstra. Lze shrnout, že většina vojenských stratégů ve svých spisech se vždy zmiňují o zpravodajské činnosti a přidávají své poznatky.

Informace měli od pradávna velkou cenu, jejich získávání bylo často klíčem k vítězství. S každým konfliktem se zdokonaluje nejen technologický vývoj, ale také zpravodajská činnost. Zpravodajská činnost byla dlouhodobě spojena s diplomacií a udržování vzájemně výhodných vztahů. Diplomaté a velvyslanci operovali taktéž jako zpravodajci, než byli utvořené instituce s legislativním rámcem (zpravodajské služby, které známe dnes, jakožto instituce zajišťující bezpečnost státu).

Česká republika a její zpravodajství má sice krátkou historii, ovšem prošla si nesmírnou transformací. Po rozpadu Rakouska Uherska započalo osamostatnění a budování institucí. Zpravodajství bylo tehdy na počátku a zkušenosti z této aktivity pocházely z předchozího státního ustanovení. Nová agenda, nové úkoly a nová strategie to vše bylo klíčové pro stavbu základního kamenu pro budoucí zabezpečení státu.

Tato práce se věnuje významu zpravodajské činnosti v období Protektorátu Čechy a Morava. Období šesti let se může jevit jako nepodstatné, ovšem zpravodajská činnost prošla výzvou. Ve veřejné sféře panuje domněnka, že v předválečném období byla československá síť na

¹ SUNZI. Umění války: The art of war. Druhé vydání. Přeložil Radim PEKÁREK, 2014, str. 99

vysoké úrovni a jejich aktivita v získávání podstatných informací o radikalizaci německého národa v čele se zvoleným kancléřem Adolfem Hitlerem. V této práci bude domněnka o vysoké úrovni zpravodajství zkoumána. Od okamžiku okupace Československa, ke kterému došlo 15. března 1939, nastala pro československé občany doba temna. Předvečer okupace opustil republiku přední reprezentant zpravodajství v Československu, František Moravec. Ten spolu s vybranými specialisty na zpravodajskou činnost, velkým množstvím dokumentů a značnými financemi emigroval do Londýna. Zbytek zpravodajské komunity byl zanechán bez jakýchkoliv instrukcí a postupů, o emigraci svých kolegů se dozvěděli až se zpožděním. Okamžitě po obsazení území zbylého Československa byla zpravodajská aktivita proti Třetí říši zakázána. Zpravodajská činnost se stala ilegální, za což hrozil trest nejen uvěznění, ale v některých případech i trest smrti. Spravování státu formou Protektorátu dávalo Německu moc nad kdysi suverénním státem. Omezení svobody, cenzura a strach byly hlavními prostředky ve snaze podřídit si české obyvatele.

Moravcova skupina emigrovala do Londýna, kde vybudovali centrum zahraničního odboje. Spolu se zpravodajstvím se zde usídlila i exilová vláda Československé republiky, která usilovala o legitimitu. Skrze budování politicko-vojenské sítě v Londýně, byli příslušníci domácího odboje motivováni k boji proti nacistickému režimu.

Mezitím v Protektorátu samovolné formování odbojových skupin se stalo pro gestapo značnou komplikací. Na území se operovalo vysoké množství skupin. Jednalo se buď o malé regionální skupiny zabývající se pouze sabotáží nebo velké skupiny operující po celém území s různými aktivitami. V této práci budou zmiňovány především skupiny, které se zabývaly zpravodajskou činností či o ni usilovaly. Čtenáři představí jakou formou tyto skupiny získávali informace a jak je později předávali zahraničnímu odboji.

Cílem tohoto výzkumu je analyzovat československý domácí odboj a přesně vymezit jakým významem se zasadil o boj proti nacistickému Německu, speciálně formou zpravodajské činnosti. Důležité pro tento výzkum je vysvětlit rozlišení domácího odboje, který se v té době rozdělil na dvě formy, komunistický a nekomunistický. S tím souvisí i mezinárodní aktéři, kteří měli snahu a chtěli se podílet na zisku informací domácích odbojových skupin. Od okamžiku okupace byli političtí představitelé všech stran pod dohledem a kontrolou německé policie. Veškeré opoziční strany odsuzující nacistickou ideologii byly perzekuovány.

Politická příslušnost byla častokrát důvodem k zatčení či přímo důvodem k trestu smrti. Analýza archivovaných dokumentů o příslušnících domácího odboje může poskytnout bližší

pohled na jejich motivaci pro odbojovou činnost, jejich zkušenosti a aktivity. Výzkumná otázka, která je nadstavbou této práce se týká rolí dvou zahraničních subjektů, které měli zájem o zpravodajskou činnost vykonávanou domácím odbojem. Jak se tedy lišil přístup z pohledu Sovětského svazu a Velké Británie ke zpravodajské činnosti prováděné na území Protektorátu Čechy a Moravy (1939-1945)? Tato otázka sama o sobě je velice komplexní, domácí odboj a jejich úspěchy byli zaznamenány, ale není mnoho písemností, které by do detailu popisovali veškeré získané informace či sabotáže.

Od dob vyhlášení samostatného Československa zpravodajská činnost byla zčásti zasazena do vojenské sekce zpravodajství. Operovala ovšem bez strategie, která by jejich cíle konkretizovala a udávala směr.

Veškeré znalosti i zkušenosti z dob Rakouska-Uherska a první světové války se promítly do celistvého vytváření československé armády a jejich struktury.

Základem pro tento výzkum je odborná literatura věnující se tématu domácího odboje v Protektorátu Čechy a Morava. Autoři odborných knih, Karel Pacner, Milan Vyhlídal a Jiří Šolc ve svých knihách popisují různé domácí i zahraniční odbojové skupiny spolu se zahraničními aktéry, kteří se chtěli na zpravodajské činnosti podílet. Spolu s odbornými knihami, další základní literaturou pro tuto diplomovou práci jsou odborné články zveřejňované v publikaci "Historie a Vojenství". Různí autoři svými články přispívají k detailům, které tento výzkum podpoří a vyzvihnou podstatu tématu zpravodajské činnosti v rámci domácího odboje. Další podstatné informace nalezené v odborných člancích vydané institucemi Vojenského historického ústavu a Ústavu pro studium totalitních režimů představují čtenáři doplňující informace o domácím odboji a jejich aktivitě. Archivované dokumenty jsou v této práci prezentovány napříč autory, kteří se tomuto tématu již dříve věnovali.

Prvotní část práce se zabývá počátky zpravodajské činnosti s nově utvořeným suveréním státem s problematikou vybudování ochranné sítě. Jedná se o období 20. až do 30. let dvacátého století, kdy se Evropa vypořádávala s důsledky první světové války.

Další kapitola se zabývá počátky mezinárodního napětí spolu s transformací československé zpravodajské činnosti, která nastává opožděně až ve 30. letech. S pomalým tempem pokroku a rychlou eskalací nárůstu nacionalismu v Německu byla ohrožena nejen suverenita Československa, ale také míra v Evropě.

Navazující kapitola představuje čtenáři období Druhé republiky, kdy území Československa je zabráno a zpravodajská činnost se staví do popředí v zajištění potřebných informací, které pomalu sestavovali cíle a strategii Německa vůči zbytku území. Dalé se tato kapitola zabývá událostmi, které vedli k emigraci elity zpravodajských specialistů v předvečer okupace.

Domácí a zahraniční odboj jsou rozlišeny skrze politickou příslušnost, formu boje proti režimu, jejich zpravodajskou aktivitu a zahraničním subjektem, který s nimi byl v kontaktu.

Následuje kapitola popisující doznění odbojové aktivity, která byla utlumena po roce 1941. Do konce války nebylo možné navázat na úspěšnost předchozích odbojových skupin a proto zpravodajská činnost nebyla produktivní.

Analytická část této práce se zabývá komparací komunistického a nekomunistického odboje a jejich úspěchy v oblasti zpravodajské činnosti. Na tyto dvě skupiny jsou uplatňována 3 kritéria, která představují čtenáři jasné rozdíly nejen v jejich činnosti ale také v počtu osob zapojených do odboje. Analýza dostupných informací může přiblížit čtenáři nejen význam jednotlivých skupin a jejich úspěchy v oblasti zpravodajské činnosti, ale také jejich snahu o osvobození státu a opětovné nastolení demokracie a hlavních atributů státu (např. suverenita).

Další část této práce se zabývá limity, kterým domácí odboj musel spolu se zpravodajskou činností čelit. Omezení a problematika působily pro zpravodajskou činnost značným podílem a panoval strach z naprosté likvidace posledních schopných „zpravodajců“. Závěr by měl přinést výsledek zodpovídající komplexní otázku porovnávající dvě formy odboje, dva státy a jejich přístup k získávání potřebných informací pomocí zpravodajské činnosti skrze domácí odbojové skupiny.

2 Začátky československé zpravodajské činnosti po roce 1918

Po ustanovení demokratického státu Československa v roce 1918, nastalo období problematiky a strachu z udržení národní autonomie a nepodlehnutí strachu z rozvrácení státu. František Moravec se svých pamětí zmiňuje, že Československo mělo opodstatněný strach, jelikož nesdílelo hranice ani s jedním státem spojeneckého charakteru. Německo a Rakousko nebyly spokojeno s poválečným uspořádáním. Versailleská smlouva, jakožto

výsledek první světové války, byla vnímána těmito státy negativně a začátky represí spojených s porážkou značně komplikovalo navazování pozitivních mezinárodních vztahů. Maďarsko nahlíželo na ztrátu území Slovenska a Podkarpatské Rusi taktéž s nesouhlasem.

První etapou pro zajištění bezpečnosti nového státu bylo zaházení zpravodajské činnosti proti možnému vzestoupení monarchie Habsburků a jejich možní snaze znovu restaurovat Rakousko-Uhersko. Českoslovenští zpravodajci budovali nové zpravodajské sítě a strukturu převážně ze zkušeností z období předválečného a válečného. Je s podivem, že do 30. let nebyla zpravodajská organizace řádně strukturována bez bezpečnostní strategie, bez systematického vedení a bez klíčových cílů. I produktivita této zpravodajské služby byla problematická. Nebyla vynaložena aktivita ke sběru informací v sousedních zemích, nebyly ustanoveny vyšší formy ústředí, které by informace analyzovali, a později zasílaly k zadavateli. Během 30. let Německo zvýšili zájem o obyvatele německé národnosti žijící v pohraničí na území Československa. Pacner uvádí, že v roce 1936 bylo Československo a Polsko zařazeno za hlavní zájmy a cíle německého zpravodajství. Zásadní krokem, který Abwehr učinil, bylo napojení se na sítě československých obyvatel a státního aparátu. Tedy jejich kontakty byly z různých sfér společnosti a jejich zpravodajské operace byly precizně provedeny, mnohdy bez zjištění československých zpravodajců.

Bylo zapotřebí, aby českoslovenští zpravodajci jednali efektivně a získali kvalitní a důvěryhodné informace týkající se států jim geograficky nejbliž. V Československu se zformovaly dvě instituce, které zajišťovaly zpravodajskou činnost. Lišily se převážně ve využití získaných informací a rozlišení pole jejich působnosti.

První Zpravodajská ústředna vznikla na základě výnosu Ministerstva vnitra dne 4. října roku 1923. Jednalo se o orgán, který byl přiřazen k Policejnímu ředitelství, a jejich působnost byla vymezena pouze na území Československa. Jejich hlavní činností a cílem byla obranná forma zpravodajství. Karel Straka popisuje problematiku a vyčleněnost obranného zpravodajství v meziválečném období. Aktivita této instituce byla neefektivní podle představ, které měli nejen političtí představitelé ale také zpravodajské zastoupení. Činností, kterou vykonávalo Zpravodajské Ústředí, byla registrace a případné evidence informací. Integrace obranného zpravodajství nebyla úspěšná, což zhodnotil i policejní prezident roku 1931. Hlavní štáb a další vojenští představitelé nedůvěřovali ministerstvu vnitra a požadovali, aby zpravodajské ústředí bylo pod jejich vedením. Z hlediska nedostatečných financí byla existence ústředí likvidační.

S postupem času bylo Zpravodajské ústředí sloučeno s 2. oddělením a jejich původní poslání bylo změněno. Druhé oddělení chtělo rozšířit působnost zpravodajské ústředny na veškeré aktivity spojené se zpravodajskou činností. Roku 1931 byly vytvořené nové pobočky v Plzni a Liberci, s tímto rozšířením byla ovšem zmenšen obvod při pražském ředitelství. Dalším krokem pro zvýšení efektivity byla snaha zapojení četnictva do zpravodajské činnosti. Hlavní štáb usiloval o transformaci Zpravodajského ústředí z evidenční instituce na plnoprávní zpravodajský orgán jejíž agendou bude obranná zpravodajská služba. Karel Straka dále ve svém článku zdůrazňuje pokrok pro zpravodajství, kdy bylo zákonně povinné sledovat nejen vyzvídání a vyzrazení vojenského tajemství, ale také vyzvídání a vyzrazení státního tajemství. Tyto instrukce se odvolávaly na příslušný paragraf §5 zákona na ochranu republiky. Forma vojenského zpravodajství, která do 30. let operovala se postupně transformovala. Postupně se do popředí dostávala témata charakteru politického, hospodářského, národnostního, průmyslového a sociálního charakteru.

Zpravodajské činnosti ofenzivního charakteru se věnovalo 2. oddělení Hlavního štábu. Toto oddělení bylo rozděleno na čtyři skupiny. Každá skupina měla svého vedoucího, který se zodpovídal vedoucímu celého 2. oddělení². Největší transformací prošlo zpravodajství až v průběhu 30. let. V roce 1934 byla ustanovena nová forma organizace struktury, která značně napomohla v následujících letech a usnadnila tak tok informací z nižších ústředen do centra zpravodajské služby.

Skupina studijní, pod vedením Františka Havla, měla rozdělenou agendu podle zájmového státu. Příkladem lze uvést německou, maďarskou, rakouskou či západní sekci (Pacner, 356). Jejich činností bylo třídění, evidence a analýza zpráv, které přinášela skupina pátrací. Zajímavostí je, že tato skupina měla sekci specializující se na letectví. *Jejich spisy obsahovaly informace o německé letecké!*

Skupina pátrací v čele s Františkem Moravcem měla za úkol sběr informací od svých kontaktů (tzv. forma HUMINT). Případně mohli využít další formy získávání informací, které byly v období 30. let dostupné (OSINT, LIAISON).

² Vedoucí jednotlivých sekcí jsou uváděni v meziválečném období, z důvodu kontextu pro tuto diplomovou práci.

Skupina zahraniční byla vedena pplk. gšt. Josefem Svobodou, jejich činností byli záležitosti spojené s oficiálním zastoupením československé armády v zahraničí a také problematiku akreditovaných zástupců cizích armád v Československu. (Vyhlídal, 24)

Skupina všeobecná měla vedoucího skupiny pplk. gšt. Bohumila Procházku. Tato skupina působila jako pomocný zabezpečovací orgán v personálních a hospodářských záležitostech. (Vyhlídal, 24). Dříve byla součástí i šifrovací sekce, která byla od roku 1928 vedena Josefem Růžičkou. Čtyři muži udržovali utajené spojení mezi Prahou a všemi zpravodajci, jak na území Československa, tak v zahraničí. V roce 1937 byla tato sekce přeložena pod skupinu pátrací.

Kromě těchto čtyř skupin mělo druhé oddělení skupinu mužů zaměřující se na techniku a možnosti jejich využití pro zpravodajskou činnost. Je důležité zmínit tyto technologické schopnosti spolu s limity tehdejšího československého zpravodajského aparátu. Technická skupina pod vedením Jana Budíka neměla dostatečnou finanční podporu, jednalo se o skupinu tří mužů, kteří pracovali ve stísněných podmínkách v podkroví Palečkovi vily. V Československu neexistovala výzkumná základna, která by poskytla potřebné vybavení, proto byli tito muži odkázáni na své schopnosti. I přes tyto komplikace se zabývali radiotechnikou, fotografií, chemií a vytvářeli technické zázemí pro zpravodajskou činnost. V roce 1937 úspěšně sestavili první vysílačky. Jednalo se o krátkovlnnou stanici s usměrňovačem, pokusy provedené na noční spojení mezi Prahou, Olomoucí, Brnem a Košicemi byly úspěšné. Druhá vysílačka umožnila dokonce mezinárodní spojení mezi Prahou, Paříží, Budapeští, Berlínem a Oxfordem a to v době poledne. (Pacner, 357). Jejich funkčnost se projevila a předčila i problematiku rušivosti v době vytížených sítí.

Mezi další zásluhy Budíkovy skupiny byla metoda zhotovení kopie dopisu zabaleného v obálce bez potřeby užití temné komory. Nebo přenosné odposlouchávací přístroj, který byl aktivní při ukrytí v aktovce. Ovšem není v dokumentech zaevidováno, zda byl využit v praxi.

Technická vyspělost zpravodajské činnosti v Československu silně zaostávala oproti zahraničním zpravodajským službám. Zpravodajci více spoléhali na zastaralé metody předávání zpráv a to skrze kurýry, mrtvé schránky, popřípadě poštovní holuby.

Jaroslav Kokoška zmiňuje projekt týkající se zvýšeného chovu holubů. “z kusů zmínek v dochovaných písemnostech lze vyrozumět, že se počítalo s rozšířením jejich chovu napřed v Praze, Bratislavě, v Košicích a později rovněž v Brně. Výcvik měl probíhat i v noci a za

každého počasí. Jeho program zahrnoval dokonce zkoušky se shazováním holubů z letadla pomocí padáku, ovšem údaje o fungování či provedení tohoto projektu chybí.”³

V téže době částečnou zpravodajskou činnost vykonávalo i ministerstvo zahraničí. Druhá sekce tohoto úřadu se věnovala mezinárodně politickým zprávám. Spolupráce mezi tímto oddělením a Hlavním štábem nebyla uvedena do provozu. Německo v čele s NSDAP (nacionálně-socialistická strana dělnická), vedena Adolfem Hitlerem, začalo udávat nový směr v evropském dění. Odmítlo Versailleský mír, vystoupilo z mezinárodních organizací a započalo šířit novou ideologii.

3 Snaha o zajištění kolektivní bezpečnosti ve 30. letech

Karel Pacner⁴ dokládá podstatnou poznámku a to, že Československo v druhé polovině 30. let bylo poslední parlamentní demokracií ve střední Evropě. Političtí představitelé si byli vědomi narůstajícího napětí ve střední Evropě, a proto bylo zapotřebí navázat spojení potvrzená bilaterální smlouvou. V meziválečné době byla největším a nejspolehlivějším spojencem Francie. První smlouva, kterou Československo podepsalo, byla spojenecká smlouva s Francií v roce 1924. Nedejlo se ovšem o smlouvu, která se vymezovala i na vojenskou pomoc v případě ohrožení suverenity státu.

V průběhu 30. let panovala snaha zajistit klíčový “systém kolektivní bezpečnosti”⁵. Tehdejší prezident Edvard Beneš doufal v udržení pozitivních vztahů spolu se zpravodajskou spoluprací.

Další snahou o zavázání se spojenců byla smlouva se Sovětským svazem. Ve 30. letech nepatřilo Československo k zájmovým cílům Sovětského svazu. V roce 1935 byla podepsána smlouva o vzájemné spolupráci mezi ČSR a SSSR. Obě strany podepsaly také dohodu o zpravodajské součinnosti a to proti jedinému státu, Německu. V průběhu dvou let od

³ PACNER, Karel. Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1939, 2002, str. 358

⁴ PACNER, Karel. Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-193, 2002, str. 354

⁵ PACNER, Karel. Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1939, 2002, str. 345

podepsání spolupráce proběhla konference se zaměřením na výměnu získaných informací obou stran. V roce 1937 vznikla československo-sovětská ústředna zvaná VONAPO. Jednalo se o rozšíření sítě informátorů, která mohla být strategickým krokem v případě eskalace německého rozšiřování.

Československo překvapivě nemělo spojeneckou smlouvu s Polskem, ovšem na poli zpravodajství spolupráce mezi státy probíhala. Samovolně byli sdílené poznatky a informace zabývající se zvýšené radikalizaci německé společnosti nebo také narůstající napětí v pohraničních oblastech. Po jisté době pravidelná výměna zpráv jednoho dne ustala z polské strany. Důvodem byla domněnka polských zpravodajců o špionážní činnosti ČSR a SSSR proti polské suverenitě. Ovšem nadále polští zpravodajci pracovali na území Československa s cílem zaměření na Německo. Po anšlusu Rakouska (1938) byla československo-polská spolupráce opět navázána a to převážně z důvodu obav postupu německých vojsk směrem k jejich hranicím.

Napětí v pohraniční oblasti se výrazně zvyšovalo, neboť politická strana SdP (Sudetoněmecká strana- Sudetendeutsche Partei) kladla požadavky na československou politickou reprezentaci.

Zpravodajské oddělení, v téže době, informovalo o zvýšené aktivitě týkající se přesunu vojsk na německém území. Tyto informace, pojednávající o soustředění německých vojsk poblíž československých hranic, byly pro jisté vedoucí zpravodajské skupiny nedůvěryhodné. Pátrací skupina předložila získané informace studijnímu oddělení ovšem bez udání zdroje (důvodu ochrany⁶). František Havel (vedoucí pátrací skupiny) pochyboval o kredibilitě zdroje, jelikož informace o rozlehlé vojenské akci se jevila jako nepravděpodobná či chybná. Na základě nejasností se tedy zpravodajci obrátili na britské zpravodajské služby s požadavkem potvrzení či vyvrácení informace. Britové později potvrdili pravdivost získaných informací pátrací skupinou. Ovšem tato nedůvěra mezi studijní a pátrací skupinou pouze komplikovala efektivitu zpravodajské činnosti v době zvýšeného napětí.

Politická reprezentace v čele s Edvardem Benešem se ocitla v sevření obav. Německo se stále více vměšovalo do vnitřních záležitostí suverénně spravované země a podporovalo proti

⁶ V současnosti zpravodajské služby mají stejný systém pro zpravodajský cyklus. Operativec (osoba pracující v terénu) nesmí analytikovi (osoba, která vyhodnocuje informace a analyzuje) sdělit totožnost osoby, která tyto informace poskytla.

němu aktivní propagandu. Mezi sekcí studijní a pátrací propukali častější neshody. Pacner popisuje, že plukovník Havel nařkl plukovníka Moravce ze “špatně provedené práce”. Tyto rozepře pouze působily problémy napříč skupinami, které by měli mít mezi sebou oboustrannou důvěru. Bez zásahu spojeneckých sil a zvyšujícímu se tlaku na Československo bylo politické i zpravodajské prostředí podrobené řadě výzev a novým problémům. Nedostatek agentů a informátorů, ve výzvědné činnosti, se stal komplikací. Němečtí zpravodajci měli příležitost se hlouběji infiltrovat do fungování československého zpravodajského aparátu a tím tak snadno získávat informace o stavu armády. Abwerb (německá policie) znásobil počty profesionálních vyzvědačů a některým z nich zajistil kvalitní technické zázemí. Kvantita a kvalita německých zpravodajských kontaktů značně převyšovala počty na československé straně. Českoslovenští zpravodajci byli ve výrazné nevýhodě.

Na počátku září 1938 Adolf Hitler opětovně naléhal na připojení oblastí obývané tzv. utlačovanými Němci. Obyvatelé Československa značně pociťovali strach a obavu z podrobení. Čeští zpravodajci předpovídali postup Německa bez jakýchkoliv námitek ze strany spojenců. Vyhlášení mobilizace armády dne 23. září 1938 byla vítána nejen ze strany zpravodajců a vojáků, ale také ze strany Čechoslováků. I přes silný projev podpory a občanů k žádnému ozbrojenému konfliktu nedošlo. Edvard Beneš usoudil, že by projev ozbrojeného odporu pouze stál nevinné občany život a stále doufal v možné zapojení spojenců do problematiky rozšiřující nacistické ideologie.

4 Mnichovská dohoda a její vliv na zpravodajskou činnost

Mír v Evropě byl ohrožen, veškerá zpravodajská komunita varovala své politické představitele před německou strategií a narůstající zpravodajskou aktivitou proti západním státům. Československo očekávalo od spojenců (Francie, Sovětského svazu), že odsoudí snahu Německa o nelegitimní připojení území a odmítnou německé požadavky. Ovšem 29. září 1938, se zástupci Německa, Francie, Velké Británie a Itálie shodli na dohodě, že Československo musí pohraniční území Sudet (obývané Němci) ustoupit a nechat ho Německu. Českoslovenští představitelé byli v šoku z rozhodnutí, které bylo učiněno bez jejich přítomnosti a bez jejich souhlasu. Naděje v dodržení spojeneckých smluv bylo roztrženo realitou.

Okleštěné Československo (tzv. éra Druhé republiky) muselo aktivně zapojit své zpravodajce a připravit se na možné budoucí scénáře. Zpravodajská komunita v průběhu roku 1938 zahájila několik operací proti posilujícímu Německu. Výsledky byly negativní, operace byly prozrazeny či nebylo potřebné množství informátorů, kteří by se mohli podílet na sběru informací.

Důležité je zmínit spolupráci s informátorem agentem A-54 a vedoucím pátrací skupiny Františkem Moravcem. Agent A-54 poprvé poskytl své služby v roce 1936, tehdy byl ochoten předat “informace o reorganizaci německé vojenské zpravodajské služby abwehr, schéma její struktury na území Československa, nový systém předávání zpráv, který měl vyloučit odhalení, podrobnosti o pohraničních službách abwehru a gestapa a další zajímavosti”⁷. Zpravodajci si byli vědomi, že šlo o příslušníka německé zpravodajské služby v pohraničí, ovšem informace, které jim poskytoval za peněžní odměnu byly významné. Zprávy o německém armádním útvaru byly potřebné, jelikož poslední aktuální informace byly z roku 1933-1934, získané od Poláků. Spolupráce tedy mezi agentem A-54 a československými zpravodaji byla navázána. V roce 1938 se opět agent ozval a zaslal dokumenty týkající se budoucích postupů Německa. Jednalo se o varování pro zabránění území Sudet, která si Německo nárokovalo.

Berlín v téže roce požadoval ukončení výzvědné činnosti vůči Německu. Zpravodajská činnost nemohla být v žádném případě zastavena, převážně z důvodu dalších varovných znaků. V Československu nastaly změny v politickém představení, prezidentem se stal JUDR. Emil Hácha (Edvard Beneš emigroval do Velké Británie). Ve zpravodajském prostředí měl nejsilnější pozici František Moravec, který byl stále ve vedení pátrací skupiny. Jeho zápisky přesně popisují dění v okružníku, kdy ho opět kontaktoval agent A-54.

5 Okupace a vyhlášení Protektorátu

Dne 11. března 1939 agent A-54 poskytl majoru Strankmullerovi, zásadní informace o okupaci území bývalého Československa. Major Strankmuller okamžitě informoval svého nadřízeného, Františka Moravce, který čekal na výsledky schůzky. Později vyhotovil

⁷ PACNER, Karel. Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1939-1945. Praha: Themis, 2002. , str. 7

dokument pro přední vojenské činitele a politické představitele. Jejím obsahem byli 3 podstatná hlášení; zaprvé 15. března 1939 dojde k okupaci zbytku československého území za účasti čtyř armádních skupin; zadruhé Slovensko bude vyhlášeno samostatným státem, které bude “pod ochranou říše”; zatřetí Německo nebude vyhlášovat všeobecnou mobilizaci z důvodu prezentace této operace jako “mírového opatření za účelem znovunastolení pořádku”; dále po okupaci bude gestapo evidovat a vyslýchat zaměstnance zpravodajské služby za účelem získání potřebných informací o jejich činnosti. (Moravec str. 251)

Ze vzpomínek Františka Moravce vyplývá několik subjektivních postřehů. Snaha o přesvědčení ustanovené vlády o důležitosti získaných informací nebyla úspěšná. Moravec byl spíše kritizován. Britský důstojník Henry Gibson, pracovník britské ambasády (současně příslušník britské tajné zpravodajské služby) se spojil s Františkem Moravcem. Nabídl mu možnost opustit republiku s možností výběru dalších lidí, kteří by ve Velké Británii pokračovali ve zpravodajské činnosti proti Německu. Tato operace byla nazvána “Tranfer”.

Tehdy se rozhodl pokračovat ve svém plánu opustit republiku s pečlivě vybranými zpravodajskými důstojníky. O tomto plánu informoval generála Fialu, vedoucího celého druhého oddělení, který mu vyhověl. František Moravec vybral 11 mužů, specialistů ve zpravodajství. Tzv. Moravcova “jedenáctka” se skládala z těchto osob: “podplukovník Tichý, major Strankmuller, major Bartík, štábní kapitán Tauer, štábní kapitán Fryč, štábní kapitán Sláma, major Alois Frank, štábní kapitán Cigna, štábní kapitán Paleček, a také štábní kapitán Dítě (ten se ovšem z důvodu autonehody nestihl včas dostavit na letiště, tedy neodletěl se svými kolegy)”⁸. 14. března si Moravec povolal výše zmíněné důstojníky a sdělil jim svůj plán operace “Tranfer”, všichni muži souhlasili. Bylo zapotřebí zajistit finance pro začátek zpravodajské skupiny. Proto byly pokladny na druhém oddělení Hlavního štábu vybrány. Bylo taktiž zapotřebí zajistit dokumenty, které bylo nutné vzít sebou do Velké Británie. Zbylé dokumenty, které nebyly možné převzít, byly později poslány na britské velvyslanectví, které je později zaslalo diplomaticky chráněným kurýrem.

František Moravec nezanechal žádné instrukce ani pokyny, tedy žádný ze zaměstnanců druhého oddělení nevěděl o jejich odchodu. Podstatná informace o plánovaném obsazení zbytku území Československa také nebyla sdílela se zbylými kolegy. Tuto informaci získal

⁸ MORAVEC, František a Hana MORAVCOVÁ-DISHEROVÁ. Špion, jemuž nevěřili. Voznice: Leda, 2014, str. 258

až přednosta odposlouchávací skupiny Alois Čáslavka, který ji zaslechl skrze vládní linky. Na druhém oddělení nastal chaos, nejdůležitějším úkolem bylo zlikvidovat veškerý zpravodajský materiál, který by mohl německé důstojníky zajímat. Ovšem materiálu bylo tolik, že ničení bylo zdlouhavé a nebylo možné ho včas provést. I přes snahu zpravodajců spálit co nejvíce dokumentů jim chyběla důslednost. Je potřeba také zmínit demontování a posléze zničení radiostanice, která mohla být po okupaci zneužita německými jednotkami. Neurčitý počet vysílaček uschován a později předán odbojovým skupinám, další část byla zaslána do Londýna. Muži, kteří “zbyli” na druhém oddělení Hlavního štábu, se pokusili “připravit” budovu Hlavního štábu pro předvídanou návštěvu německých představitelů. Nastalo tak ihned 16. března, kdy se šéf německého abwerbu, viceadmirál Wilhelm Canaris, dostavil do Dejvic. Hlavní štáb byl převzat pod dozor německé zpravodajské služby.

“Vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava přišla země o možnost zahraničního zastoupení, nesměl udržovat mezinárodní styky ani vlastnit ozbrojené síly”⁹. Toto tvrzení vyjadřuje pouze část omezení, které okupace přinesla. Výnos z 16. března 1939 jasně stanovil, že Protektorát je autonomním územím, který se spravuje sám. Jednalo se však o inscenaci samostatného státu pro spojence, který o svou suverenitu nepřišel.

Československá armáda byla demobilizována, zpravodajská služba byla odstavena bez jakékoliv snahy o odpor. Podle paměti Františka Fárka (člena skupiny Tři Konšelé) byli členové abwerbu ze začátku zdvořilí a přistupovali k československým zpravodajcům jako k respektovaným kolegům. Tento přístup neměl dlouhého trvání a v dubnu převzalo iniciativu gestapo. Zahájilo tak plán evidence, o kterém mluvil už agent A-54 těsně před okupací. Všichni čeští zpravodajci z druhého oddělení Hlavního štábu byli nejprve podrobeni výslechům, vyplnění dotazníku, zodpovězením otázek týkající se jejich činnosti od roku 1926, jména jejich podřízeným a nadřízených, svá krycí jména atd. Také byli evidováni pomocí fotografií, v případě ilegálních zpravodajských aktivit v domácím protinacistickém odboji.¹⁰ Pokusy o uvedení chybných informací byli neúspěšné, jelikož Němci měli k dispozici velice detailní přehledy o československém zpravodajství a jejich síti. Přípravenost a akceschopnost Německa byla precizní, a velké množství materiálů z různých sfér pouze

⁹ ČERMÁK, Vilém. Muž proti okupaci: portrét štábního kapitána Václava Morávka. Plzeň: Nava, 2007, str. 137

¹⁰ VYHLÍDAL, Milan. Vojenští zpravodajci proti nacistické okupaci: odbojová skupina Tři konšelé. Praha: Academia, 2022, str. 74

ukázalo důslednost plánu okupace. Vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava byli zpravodajci na pomezí dvou možných cest a to odchodu do ilegality nebo pod vedením gestapa přemístěno na jinou pozici. Zpravodajská činnost proti nacistickému Německu se přesouvá do ilegality.

6 Zpravodajská činnost v rámci domácího odboje

V okamžiku okupace Československa, měli obyvatelé pocit bezmoci, zklamání z reakce spojenců a svých vlastních politických představitelů. Po vniku německých vojsk na území se opět projevila bojovnost a národní hrdost českého národa. Z hlediska odbojové činnosti Československo mělo značné množství odbojových skupin, které se aktivně účastnily boje proti nacistickému režimu. Obecně, aktivity odboje mohou být různorodé. Nedá se jednotně shrnout, že odboj musí splňovat veškeré formy boje. Každá odbojová skupina měla své vlastní cíle a preferovala jiný způsob boje proti okupantům.

V Protektorátu odboj převzal zpravodajskou činnost a stal se zástupcem zpravodajské služby v době, kdy nebylo možné tuto aktivitu činit skrze právně svrchovanou instituci. Získávání informací přímo z okupovaného území poskytl československému zahraničnímu vedení nejednu výhodu. Protektorát Čechy a Morava svým geografickým postavením v Evropě působil jako spojnice dvou sfér západu a východu. Toto byl jeden z mnoha důvodů německého obsazení území Československa.

Od okamžiku obsazení lze pozorovat samovolné formování odbojových skupin. Pro tuto práci je zapotřebí rozlišit tyto skupiny na základě politické příslušnosti. Domácí odboj byl tvořen dvěma větvemi, nekomunistické a komunistické.

6.1 Nekomunistický odboj

Nekomunistický odboj nebo demokratický odboj, byl veden na základě demokratického smýšlení. Jejich cílem bylo navázání spojení se zahraničním odbojem, který byl v umístěn v Londýně. Činnost demokratického se odvíjela od potřeb a rozkazů zaslanych 2.odbohem MNO, nejčastěji se jednalo o zpravodajskou či sabotážní aktivitu. Z hlediska počtu odbojových skupin, mnoho osob se zapojilo do dobojové činnosti, čímž samovolně vzniklo

na území značné množství odbojových skupin. Například z rozpuštěných spolků Sokol, propuštěných vojáků, vysokoškolských profesorů, osob s vojenskými zkušenostmi, političtí představitelé atd. Jejich formování nastalo prakticky okamžitě po obsazení zbylého území Československa. Hlavní řinnost jednotlivých odbojových skupin se lišila. Níže jsou představeny skupiny dekomunistické větve odboje, které se podílely na zpravodajské činnosti.

6.1.1 Tři Konšelé

František Fárek, Antonín Long a Alois Čáslavka představují první odbojovou skupinu vytvořenou po okupaci. Jednalo se o zkušené zpravodajce, kteří byli zbláhli ve zpravodajské činnosti. I přes jejich krátkou činnost se zasloužili o úspěšné operace, které napomohly zpravodajskému odboru v zahraničím odboji.

V okamžiku, kdy František Moravec unikl se svou “jedenáctkou” do Londýna, byli právě tito muži součástí rozsáhlé akce ničení dokumentů na Hlavním štábu. Čáslavka byl dotyčný kdo odposlechem vládních sítí zjistit o okupaci. Likvidace dokumentů byla nejnáročnějším úkonem, zapojily se i manželky výše zmíněných mužů. Fárek, Long a Čáslavka byli odhodláni okamžitě zahájit odbojovou činnost formou zpravodajství. Prvním krokem bylo kontaktování Františka Moravce, z důvodu nastolení komunikace.

Tato odbojová skupina se stala odbornou z hlediska srovnání vůči zbylým odbojovým skupinám. Všichni tři měli zkušenost se zpravodajskou činností, což bylo hlavním předpokladem pro úspěšnou činnost. Navázání kontaktu se zahraničím odbojem bylo klíčem pro budoucí úspěch domácího odboje jako celku.

Nejprve se pokoušeli získat pomoc s podporu skrze britský konzulát, tento pokus byl neúspěšný. Obrátili se tedy na francouzské důstojníky, kteří měli zájem o českou iniciativu posílat informace zahraničím odboji. Spojení s polskou expoziturou ovšem nemělo dlouhého trvání, neboť 1. září 1939 Německo se Sovětským svazem napadlo Polsko. Čímž bylo veškeré spojení přerušeno.

Jeden z úspěchů této skupiny, kromě spojení s Londýnem, byl přesun rodin uprchlých zpravodajských důstojníků do zahraničí (Vyhlídal, str. 141). Odchod Moravce a zpravodajské “jedenáctky” byl i pro samotné rodiny překvapující. Manželkám byly sděleny pouze částečné informace, nevěděli však o emigraci. První dny po okupaci Československa byly rodiny zpravodajských důstojníků po dozorem abwerbu. Toto sice zahrnovalo částečnou rentu a

ochranu před gestapem, ale hlavní cíl abwerbu byl zjistit zda-li se zpravodajci nevrátí nebo se nepokusí svou rodinu kontaktovat (Vyhlídal, str. 142). Bylo předvídatelní, že poskytnutá ochrana před gestapem je pouze dočasná. Rodiny čekali perzekuce a přísné až brutální výslechy gestapem k zjištění informací. Bylo zapotřebí jednat co nejdříve. Fárek, Long a Čáslavka se spojili se zahraničním odbojem a nabídli jim své služby. Vedoucí pátrací skupiny a další zaměstnanci druhého oddělení byli skeptičtí vůči zahraniční větvi odboje. Nenadálý odchod Moravce a jeho mužů bylo viděno některými kolegy jako zrada a útěk ze strachu. Fárek, Long a Čáslavka i přes počáteční pochybnosti souhlasili se spoluprací zahraničního odboje. V dubnu 1939 byli požádáni o ochranu důstojnických rodin. Během této operace s zapojili i manželky Tří Konšelů, které rodiny navštěvovali. Jak je již výše zmíněno, rodiny byly sledovány příslušníky německé policie a přítomnost žen méně podezřelá, než kdyby za rodinami docházeli muži. Celá operace odsunu rodin byla plánovaná s pomocí francouzské strany. Komplikace byli přítomny již před zahájením operace.

Na počátku byla hlavní odpovědnost za tento plán dávána Francouzům, specificky diplomatovi Henri Gouyou. Konšelé měli v případě potřeby pouze vypomocet s financemi. V prvních měsících Protektorátu byli úplatky hlavní a nejjistější formou dohody a ústupků mezi úředníky. Prvotní plán útěku bohužel selhal. Byly dostatečné finance na zajištění falšovaných potvrzení a pasů. Ovšem krátce po získání povolení manželky zpravodajských důstojníků podlely strachu a pokusily se samy nelegálně překročit hranice. Výsledek této nezdařilé akce bylo zabavení pasů a těžké získaných povolení, které by ve správný čas prošly kontrolou. Bylo zapotřebí jednat rychle. Kapitán Čáslavka převedl přes hranice kromě své rodiny (jeho manželka byla židovského vyznání) také všechny rodiny zpravodajských důstojníků. Převedl je postupně přes Polsko, Dánsko až do Velké Británie. Pro kapitána Čáslavku domácí odbojová činnost skončila. Pokračovali v ní Fárek i Longa.

Z počátku okupace se na Francii nahlíželo jako na nadějného spojence, který bude ochoten s domácím odbojem spolupracovat. Zpravodajci však v této době konstatovali, že činnost Francouzů byla spíše zklamáním. Jejich pomalé jednání a zdlouhavé doručování zpráv pro zahraniční odboj ztížilo zpravodajcům operaci odsunu rodin. Výsledkem tedy byla i nedůvěra a snížená míra spolupráce mezi českým domácím odbojem a francouzskou stranou.

Bylo tedy potřeba se obrátit na polskou zpravodajskou stranu. Vzhledem k blízkým vztahům a již vybudované exozituře se toto spojení jevílo jako nejspolehlivější. Časové období spolupráce české a polské strany trvalo pouze několik měsíců (od března 1939 až do napadení

Polska Německem a Sovětským svazem). Zpravodajská spolupráce probíhala ve vzájemné pomoci nejen ve formě předávání kurýrním zpráv do zahraničí, ale také získávání informací o budoucím postupu německých jednotek. Polští zpravodajci byli od okamžiku okupace Československa přesvědčeni o pravděpodobnosti stejného postup v případě jejich státu. Konšelé po pozitivní zkušenosti začali využívat možnosti s polskými důstojníky blíže spolupracovat.

Blízká spolupráce a důvěryhodnost polské strany byla klíčová, jelikož bylo možné zahraničnímu vedení zaslat zprávy o francouzském fiasku (nespolehlivost francouzské strany působila celkově problémy pro zpravodajskou činnost v období Protektorátu).

Práce Konšelů byla osamostatněná, nepodléhala žádné vyšší organizaci. Ze zachovalých dokumentů byla možnost tuto skupina napojit k další odbojové skupině a to k Obráně národa. František Moravec chtěl zajistit bližší kontakt na “podzemní armádu”, jelikož Konšelé byli pod přímým vedením zahraničního zpravodajství. Ke splynutí těchto dvou skupin nedošlo převážně z důvodu zachování rozdílných agend odboje a k zajištění ochrany v případě zatčení příslušníků odbojových skupin.

Německá tajná policie se k této malé odbojové skupině dostala nedlouho po zadržení příslušníka Schmonazovy skupiny. Již na konci srpna 1939 byla značná síť zkušených zpravodajců v odboji zadržena či přímo vyslýchána v Pechkově paláci. Podle zaznamenaných pamětech zadržený František Fárek zažíval dlouhé a kruté výslechy prováděné proslulým ředitelem Oskarem Fleichlerem. Zpočátku, díky preciznosti fungování skupiny mimo zbylá odbojová uskupení, nebyli proti Fárkovi a Longovi nalezeny žádné podstatné usvědčující důkazy. Později skrz výslech muže, přímo napojeného na Konšele, získalo gestapo důkaz jejich existence. Tomáš Houška si ve svém bytě uchovával dokumenty spojené s aktivitou členů Konšelů. Po brutálních výsleších tento muž umírá (nelze potvrdit zda-li se jednalo o sebevraždu skokem z okna výslechové místnosti či úmrtí následkem mučení). Vyšetřování Fárka a Longy bylo předán soudu do Berlína. Lidový soud roku 1941 vyvedl závěr, že František Fárek a Antonín Loga se dopustili velezrady a je jim uložen trest odnětí svobody na deset let. Jelikož se jednalo o dobu před tzv. heydrichiádou, trest smrti v případě velezrady by pouze vytvářel mučedníky (tato situace se změnila po atentátu na Heydricha v roce 1942, kdy trest smrti působil jako varování do zapojení protinacistického boje).

Oba muži přežili uvěznění do roku 1945. Osud Antonína Loga je po skončení druhé světové války neznámý. Poslední zmínky o jeho životě uvádí, že napomáhal americkým vojákům zpravodajcům s Rudolfem Vylety. Milan Vyhlídal se domnívá, že “byli s velkou pravděpodobností zavražděni ustupujícími nacistickými vojáky”¹¹. Ovšem jedná se pouze o domněnku. František Fárek se ihned po osvobození a dopravení do Prahy přihlásil na zpravodajské oddělení v Dejvicích. V roce 1948 v okamžiku nastolení komunistického režimu byl až do své smrti pod dohledem StB.

6.1.2 ÚVOD (*Ústřední vedení pro odboj domácí*)

Tato odbojová skupina působila jako zastřešující orgán. Spjovala samostatné jednotky odboje, každá z nich se zabývala rozdílnou formou boje proti nacistické aktivitě. Pod jejich správou byli odbojové skupiny: PVVZ, PÚ, Obrana národa.

ÚVOD byl základním kamenem pro nekomunistický domácí odboj. Jejich aktivita byla nejdéle trávající ze všech odbojových skupin. Bylo zformulováno roku 1939 a s občasnými pauzami bylo aktivní až do roku 1943. Pro zahraniční odboj se ÚVOD stal “základním spojením” s domácím odbojem. Tato skupina vznikla krátce po okupaci a byla složena převážně z mužů, kteří měli vojenské zkušenosti.

Vedení tohoto uskupení tvořilo vždy několik vedoucích, kteří měli na starost jednotlivé sekce. V průběhu zatýkání byli vždy vyměněni jednotliví představitelé z důvodů potřeby neustálého fungování. ÚVOD částečně spravoval zbylé skupiny domácího odboje, ovšem nikde nebyly zaznamenány přesné formy organizační struktury tohoto útvaru. A to převážně z bezpečnostního hlediska. Prozrazení takto velké organizace by znamenalo definitivní konec zpravodajské činnosti.

Jedním z představitelů byl načas i Josef Balabán, který měl zájem o připojení komunistického odboje po tuto organizaci. Zahraniční odboj v čele s Františkem Moravcem se vyjádřil k tomuto kroku nesouhlasně a zdůraznil, že těchto sdružujících aktivitách musí vždy odsouhlasit vedení z Londýna.

¹¹ VYHLÍDAL, Milan. Vojenští zpravodajci proti nacistické okupaci: odbojová skupina Tři konšelé. Praha: Academia, 2022, str. 247

ÚVOD mělo vypracovanou síť informátorů poskytnutou PVVZ z řad zaměstnanců železnic a pošt. Mobilita a schopnost detailních popisů byla ideálním zdrojem pro získání představy nejen o pohybu vojenských transportů napříč Evropou, ale také možných přesunů vojáků na fronty. Jejich výhodou bylo také spojení se zpravodajským odborem, který sídlil v Londýně. Radiové spojení zajištěné skrze stanici Sparta přineslo významné výsledky, které spojencům napomohlo v boji proti Německu a zároveň udrželo legitimitu a podstatu zpravodajského odboru v MNO.

Je zapotřebí zmínit vedoucího skupiny ÚVOD z období 1942-1943, dr. Vladimíra Kratinu (jeho krycí jméno BUK), tento muž se později stal ústřední postavou v německé protioperaci nazvané "Hermelin". Gestapo našlo a zadrželo doc. Vladimíra Krajínu, jelikož věděli o jeho vysokém postavení v domácím odboji rozhodli se zahájit zpravodajskou protihru. Krajina byl nucen vydat svůj šifrovací klíč pro Sparta I. 15. března 1943 byla zahájena zpravodajská protihra, která po necelý rok nebyla ze strany Londýna rozpoznána. Cílem operace Hermelin bylo zmanipulování zpravodajského vedení v Londýně za účelem získání potřebných adres, které v minulosti již skrývali nebo měli v budoucnu skrývat československé parašutisty.

Zpravodajci z Londýna byly důvěřiví k tomuto spojení převážně z důvodu krize zpravodajské činnosti, která po druhé vlně heydrichiády nastala. I přes snahu radisty (taktéž zadrženého gestapem a donuceného ke spolupráci, jménem Srazil z operace Antimony) zakomponování zpráv obsahující varování o "donucené spolupráci", byli zpravodajci dále zainteresováni v pokračování výměny informací. Operace Hermelin byla ukončena až 15. ledna 1944, kdy byla německá protihra odhalena a spojení bylo okamžitě ukončeno.

6.1.3 Petiční výbor věrni zůstaneme - PVVZ

Tato levicově smýšlející organizace spojovala politické zástupce ke zpravodajské činnosti. Počátek této organizace lze nalézt již v roce 1936, kdy vznikl Výbor pro pomoc demokratickému Španělsku. Později v roce 1937 se transformoval na Společnost přátel demokratického Španělska. V návaznosti na anšlus Rakouska k Třetí říši vydal tento výbor manifest s názvem "Věrni zůstaneme", který zdůrazňoval postoj Československa k mezinárodnímu pořádku. Manifest byl později zveřejněn v tisku, což umožnilo přihlášení stovek občanů ať už umělců, novinářů či dalších veřejných osobností. Po podepsání Mnichovské dohody a vyhlášení Druhé republiky byla aktivita výboru značně ztížena

okolnostmi, kdy demokratické strany byly utlačovány a jejich aktivita byla značně limitována. Po obsazení zbytku Československa přešla tato “levicově orientovaná skupina” do ilegality. Přiřadila se tedy k významným odbojovým skupinám na území Protektorátu. Prvním úkolem bylo zajistit spojení s exilovou vládou (přesněji řečeno s Edvardem Benešem) a informovat o vytvoření domácího odboje.

Rozhodujícím orgánem této skupiny byla tzv. politická komise, která koncepčně řídila činnost PVVZ (Kokoška str.10). Paralelně vznikaly i ostatní domácí odbojové skupiny, čímž nastávala situace přesunů členů z PVVZ do zbylých odbojových skupin. Největším přínosem této odbojové skupiny byla síť informátorů a kontaktů. Dodavatelé informací byli napříč spektrem povolání, příkladem lze uvést kontakty z “poboček Dělnické akademie, Zemského spolku učitelských jednot, Unie železničních zaměstnanců, křesťanského sdružení YMCA, Ženské národní rady a řady dalších společenských složek”¹². Právě kontakty z oblasti zaměstnanců pošt a železniční dopravy byly cenným zdrojem informací, které zásadně napomohli zahraničnímu odboji mapovat transporty zbraní, vojáků, ?. Kokoška ve svém poznatcích připomíná, že PVVZ oscitoval na hranici mezi pevnou odbojovou strukturou a ilegálním sociálním hnutím (Kokoška, str.11). Dalším přínosem této skupiny byla novinářská činnost. Vznik periodik neboli tzv. šimsek, byla aktivita Jaroslava Šimka, podle kterého byly tiskoviny pojmenovány. Novináři pod touto organizací také přispívali do jiného periodika, a to časopis “V boj!”, který byl v kompetenci Obrany národa.

Historici zmiňují, že se tato organizace spolu s Politickým ústředím pohybovala na pomezí mezi odbojovým uskupením a politickým ilegálním hnutím. Politicky a hospodářsky zaměřené plány na poválečné uspořádání byly navrženy v prohlášeních a dokumentech, které jasně deklarovaly cíle po ukončení druhé světové války a navrácení československé suverenity. Ovšem i aktivita tohoto odboje byla narušena již v roce 1939, poté byl znovu probuzen v roce 1940, kdy se připojil k ÚVODu. Napojení nekomunistické odbojové skupiny se stalo osudným pro mnoho odbojářů. Informátory a kontakty napojené na PVVZ pravidelně využívala skupina Tři Králové, skrze jejich opatrnost a obezřetnost byla identita zaměstnanců pošt a železnic utajena před gestapem. Známa osobnost, která se aktivně podílela na odbojové

¹² KOKOŠKA, Stanislav, PETIČNÍ VÝBOR VĚRNÍ ZŮSTANEME V DOKUMENTECH 1938–1941, ÚSTR, Praha 2021, 1. vydání, PDF

činnosti v této organizaci byla JuDr. Milada Horáková. Činnost této skupiny byla ukončena na základě druhé vlny heydrichiády (pomsta za smrt říšského protektora v roce 1942).

6.1.4 Politické ústředí - PÚ

Po okupaci zbylého československého území a ustanovení Protektorátu byla politická reprezentace ČSR na pomezí své existence. Němečtí představitelé ponechali JUDR. Emila Háchu na pozici prezidenta, ovšem jeho pravomoce a jeho výkonnou moc omezili. Z formy parlamentní demokracie do protektorátního režimu, byli jednotlivé dříve legitimní politické strany odstavené a jejich funkce dočasná. Z mezinárodního pohledu Německo prezentovat zbylým zemím v Evropě, že jejich cílem je ponechání politického systému na okupovaných územích. Němečtí političtí představitelé tvrdili, že nebudou mít vliv na vnitřní politiku a jejich zájmem je zachování suverenity Československa. Jednalo se však o imitaci.

Vytvoření skupiny Politické ústředí poskytlo nejen demokratickým stranám důvod k boji proti vyhlášenému režimu, avšak poskytlo také potvrzení jednoty pro zahraniční odboj. Tato odbojová skupina byla formována již v průběhu léta roku 1939. V čele stanul Dr. Přemysl Šámal, bývalý kancléř Tomáše Garrigue Masaryka a Edvarda Beneše. Politické ústředí sdružovalo pět politických stran, což byly: strana sociálně demokratická; strana národně socialistická; strana agrární; strana demokratická a v neposlední řadě strana lidová: V tomto politickém zastoupení chyběla strana komunistická, jelikož jejich přístup k odboji byl v roce 1939 poněkud nejasný. Zdroj této skupiny potvrdilo a posvětilo velitelství zpravodajství v čele s Františkem Moravcem.

Postavení Politického ústředí a jeho význam působil jako “spojka” mezi premiérem Protektorátu Čech a Moravy Aloise Eliáše v exilovém představitelem Československa Edvardem Benešem. Podávání informací o průběhu dění v Protektorátu za pomoci kurýrů předalo zásadní informace o formě a způsobu změny režimu které krátce po okupaci nastala. Doba trvání této skupiny byla krátkodobá, nedlouho po připojení k organizační síti ÚVOD došlo k vlně zatýkání. Zbylí příslušníci se přidali do skupiny ÚVOD, kde pokračovali v odbojové činnosti. Zničení této skupiny výrazně oslabilo depeše a zprávy pro zahraniční zpravodajství v Londýně. Politický reprezentace byla stále více pod dohledem gestapa. Nejvyšší představitelé byli krátce po atentátu na Heydricha popraveni jako výstraha pro zbylé odbojáře.

Jeden z nejvýznamnějších členů Politického ústředí byl Alois Eliáš. Ten se aktivně zapojil do boje proti nacistickému režimu i přes dosazené postavení v Protektorátu. Jeho forma boje se zasloužila o informace, které získával Edvard Beneš. Byl popraven z důvodu úspěšné sabotáže. Dne 18. září 1941 pozval do Kolowratského paláce novináře, kteří sympatizovali s nacistickým režimem. V jejíž čele byl Karel Lážnovský, přední kolaborant a podporovatel okupačního režimu. Při setkání Eliáš nabídl pozvaným pohoštění ve formě chlebiček. Po pár dnech zemřel na zdravotní komplikace již výše zmíněný Karel Lážnovský. Chlebičky nabídnuté Eliášem byly totiž otrávené bakteriemi tyfu a tuberkulózy. Na této sabotáži se podílel ulogon a přítel Eliáše urolog Miloš Klika, který vytvořil základ pro bakterie tyfu a tuberkulózy. Gestapo po smrti Lážnovského okamžitě započalo výslechy nejen Aloise Eliáše ale také jeho manželky, která pohoštění připravovala. Alois Eliáš byl zatčen 27. září 1941 na základě jeho odbojové činnosti, jednalo se převážně o spojení s Londýnem. Byl odsouzen k trestu smrti, ten byl však vykonán až 19. června 1942. Byla to další poprava, která měla být pomstou za smrt Reinharda Heydricha.

Spolu s politickými představiteli byli angažováni také novináři. V pamětech Jaroslava Jelínka, je zmíněn ilegální časopis Český Kurýr. Celkově bylo nepravidelně vydán 25 čísel. Nepravidelné vydávání poskytovalo ochranu lidí, kteří se na tisku a tvorbě časopisu podíleli. První číslo, věnované otázce “organizovaného odporu je datováno na 10. listopadu 1939. Je důležité zmínit, že součástí tohoto čísla byla i tzv. “pravidla pro styk s Němci”, ve kterých se autor vymezuje k bojkotu německých potravin a služeb, k udržení hrdosti ke své české národnosti, k opatrnosti z hlediska donašců a tajné policie a k udržení informací v případě mučení prováděné gestapem. Tento časopis se může zdát z hlediska zpravodajské činnosti nepodstatný, ovšem ze vzpomínek Jaroslava Jelínka lze vypátrat, že část článků se věnovala základům amatérské zpravodajské činnosti. V srpnovém vydání Českého kurýra, roku 1941, bylo zveřejněno tzv. “Desatero pro pozemní práci”. V krátkém a jednoduchém podání si čtenář tohoto ilegálního časopisu mohl osvojit základní techniky operativní činnosti, v současnosti lze srovnávat s HUMINT. Kroky jako udržování utajení, opatrnost v rámci jednání s nejspolehlivějšími zdroji, snaha u výslechu dbát na opakování první výpovědi, ochrana lidí co přišli o své blízké kvůli odbojové činnosti. Autorem Českého Kurýra byl Rostislav Korčák, který byl gestapem zatčen a vyslýchán. Neprozradil však nikoho kdo byl součástí ilegálního tisku periodika ani další detaily o své aktivitě.

Aktivita tohoto hnutí byla ukončena gestapem v roce 1940. Po jejím zničení se zbylí jedinci přesunuli pod vedení Obrany národa či pracovali jako jedinci v odbojové činnosti.

6.1.5 Obrana národa - OB

Aktivita této skupiny se datuje k prvním pookupačním měsícům, až do odhalení jejich činnosti gestapem roku 1940. Později byla zase seskupena pro odbojovou činnost, ovšem tyto pokusy trvaly vždy krátce. Gestapo tuto činnost vždy odhalilo a nové vedení postupně pozatýkalo. Vedení Obrany národa v srpnu 1939 převzal sedmašedesátiletý generál Josef Bílý, důležité je zmínit, že v roce 1933 odmítl z důvodu svého věku funkci náčelníka Hlavního štábu. V roce 1940 byl zatčen jakožto vedoucí Obrany národa a později popraven v první vlně heydrichiády jako varování pro zbylé příslušníky odboje.

Hlavní zájem Obrany národa po demobilizaci bylo spojení vojáků napříč republikou spolu s vytvořením tzv. podzemní armády. Součástí této agendy byla také sabotážní činnost neboli v odbojovém žargónu tzv. cukrářství (Pacner, str. 76). Po okupaci zbytku území Československa vysoce postavení důstojníci z ministerstva národní obrany a Hlavního štábu sestavili vedení odboje prvního národa. Velmi rychle byla vytvořena struktura a síť spolupracovníků. Jejich základem byli příslušníci sokola, orlů a dalších národně orientovaných spolů, které aktivně působili v předokupační době v Československu. Skrze zapojení příslušníků armády bylo možné získat potřebný materiál k aktivní činnosti. Příslušníci z kasáren a armádních skladů poskytli této organizaci nejen zbraně, ale také munici a další potřeby.

Další aktivitou, kterou bojovali proti nacistickému režimu byla publikační činnost. V době Protektorátu vydávala tato skupina odbojový časopis *V boj!* Byl vydáván od roku 1939-1941. Jeho obsahem byly soubory článků či prohlášení zahraničních představitelů ve světových médiích či krátké články popisující život Protektorátu spolu s kritickými texty proti nacistické ideologii. Příkladem lze uvést výtažek text z čísla 5 vydané roku 1939:

“Neobyčejný incident udál se v luxusním hotelu Alcron v Praze. Za přítomnosti protektora šl. Neuratha rozlehlo se sálem volání: “ Ať žije Československo!” Volal tak Američan Karel

Bentick a mezi přítomnými to vzbudilo velké pohnutí. Američan byl gestapem vyzván, aby okamžitě opustil území “protektorátu”¹³.

V boj! také zveřejňoval list kolaborantů a osob, které spolupracovali s německou tajnou policií. Což značně komplikovalo gestapu rekrutování svých informátorů. Ve spoustě vydání lze najít snahu o zvýšení odbojové aktivity mezi občany Protektorátu spolu s šířením informací, které nebyly v jiných tiskovinách zveřejněné.

Během období let 1939-1940 byla Obrana národa klíčovou ilegální organizací, která operovala jako podzemní armáda s cílem zvrátit okupační režim. František Moravec seznámil Brity s existencí této “tiché, podzemní ilegální armády” bristká tajná služba měla zájem v případě povstání tyto lidi zapojit do boje. Německo bylo připraveno i na tento možný scénář povstání. Zpětná analýza této možné operace (Perun) spěla k závěru, že realizace tohoto plánu by nepřinesla úspěch, pouze značný počet ztrát na české straně.

Každá z odbojových skupin usilovala o své vlastní spojení s Londýnem. Převážně tak bylo činěno z důvodu vlastní nezávislosti a také rychlého jednání na základě požadavků zahraničního odboje. Snaha sestrojít silné rádiové aparatury byla značná. Díky pomoci inženýrů Vysokého učení technického a inženýrů z firmy Mikrofona bylo vytvořeno a rozděleno alespoň 10 vysílaček.

Sběr informací se stal dennodenní činností příslušníků této organizace. Informační síť mezi “operativci” a informátory byla nejen pestrá, ale také důvěryhodná. Zpravodajské zkušenosti v odbojové činnosti byla vyjímečná, jelikož většina zpravodajských zaměstnanců byla sledována gestapem či uprchly do exilu. Jednalo se o vojáky, kteří jednali na základě národní hrdosti a urputného boje za svobodu Československa. Jeden z mnoha zdrojů, který aktivně Obrana národa využívala byli zaměstnanci plzeňského závodu Škoda. Veškeré informace byly směřovány do Prahy, kde je vyhodnotili “ a později shrnuli do přehledů. Ty později zamířili skrze šifrování do centrály zahraničního odboje.

¹³ V boj, edice ilegálního časopisu, 1. díl. Svazek 2. 1939. Číslo 8-12

6.1.5.1 Tři Králové

Tato odbojová skupina vytvořená uvnitř Obrany národa, poskytla mnoho aktivit pro zpravodajskou činnost v době Protektorátu. Skládala se ze tří mužů, podplukovníka Josefa Mašína, podplukovníka Josefa Balabána a štábního kapitána Václava Morávka. Pro význam zpravodajské činnosti v období Protektorátu se zasadili o podstatné úspěchy pro český odboj, což vedlo spojence nejen k navýšení důvěry, ale také ke snaze pomoci nastolit suverenitu Československa. V zachovalých depeších zaslaných do Londýna či z pamětí historiků lze usuzovat, že označení “králové” pro svou skupinu Mašín, Balabán a Morávek nepoužívali. Jednalo se spíše o označení, které jim pravděpodobně přisoudili příslušníci gestapa či přímo agent A-54 (Koura, str. 49). Po roztříštěné několika odbojových skupin byla na těchto třech mužích aby udrželi spojení s Londýnem spolu s komunikací s informátory a dále pokračovali v boji proti nastolenému nacistickému režimu. (Pražské gestapo mělo samostatnou sekci, která se zabývala likvidováním odbojových skupin a zadržení osob, které jim napomáhali.)

Tři Králové působili v několika oblastech odboje, Jejich agendu lze rozdělit mezi sabotážní aktivitu a zpravodajskou činnost. Jejich efektivita a doba aktivního fungování byla oproti ostatním skupinám vyšší, převážně z důvodu schopnosti pracovat v naprostém utajení. Ilegalita spojená s obýváním konspiračních bytů, krátkého pobytu na jednom místě a omezení komunikace týkající se operací a jejich pohybu v prostředí Protektorátu. Tato skupina si zajistila vlastní spojení, skrze vysílačku Sparta II., o které zbytek českého odboje nevěděl. Jak je již zmíněno výše, tato odbojová skupina dokázala nejen koncentrovat veškeré informace z nejrůznějších sfér Protektorátu, ale také je v šifrovaných depeších zasílat do zahraničí. Jednalo se zprávy různých typů například politického, vojenského, průmyslového a hospodářského charakteru. Nejpočetnější a nejaktivnější síť informátorů poskytlo PVVZ (která byla rozepsána výše, str. 16), kterou Tři Králové jakožto operativci využívali. Skrze jejich poznatky o pohybu německých jednotek, zbraní a dalších technik byli schopni odhadnout přesuny jednotek do Evropy. Což mělo velký význam pro další kroky spojenců v boji proti německé invazi. Dalším podílem této skupiny byla sabotážní aktivita. Nejvíce se tak podílel podplukovník Josef Mašín který díky svým konexím z vojenského prostředí zajišťoval zbraně pro Obranu národa. Jeho osobním cílem byla snaha pomoci co nejvíce odbojovým skupinám, ovšem s minimálním rizikem prozrazení z důvodu ochrany zbylých odbojářů. Obrana národa měla oproti Třem Králům jinou agendu.

Příkladem archivované sabotážní činnosti této skupiny, lze uvést neúspěšný atentát na Heydricha Himmlera. V únoru 1941 byla odpálena časovaná nálož na Anhalstkém nádraží v Berlíně, která měla za cíl zneškodnit jednoho z nacistických vrchních představitelů. Z hlediska zpoždění vlaku, kterým cíl atentátu cestoval byl atentát neúspěšný. Nálož sice vybuchla a zničila část kolejiště však způsobila pouze rozruch. Němečtí představitelé znejistěli a obávali se dalších sabotážních útoků. Předchozí cíle útoků byly totiž ministerstvo letectví a policejní ředitelství.

Celkové trvání této skupiny byla od roku 1939-1941. První člen, kterého zatkl gestapo byl Josef Balabán. I přes mučení a sérii výslechů jedinou informací, kterou sdělil bylo jeho jméno. Zadržení Balabána proběhlo 22.dubna 1941. Zadržen byl oddělením gestapa, která se soustředila na nekomunistický odboj. Zda-li byl popraven (formou zastřelením v ruzyňských kasárnách) či zemřel na následky krutých zranění 3.října 1941 nelze to tyto domněnky jasně potvrdit. Po zadržení Balabána byl skoro celý zbylý nekomunistický domácí odboj zlikvidován. Obrana národa přišla o vysoce postavené členy vedení, PVVZ byl totálně rozbit spolu s ÚVODEM.

Aktivita zbylých dvou členů pokračovala pouze do 13.května 1941. Necelý měsíc po zadržení Balabána, vtrhlo gestapo do bytu ve kterém byli přítomni Josef Mašín, Václav Morávek a radiotelegrafista Peltán. Během radiového spojení byl Mašín odhodlán bojovat s gestapem a čímž zajistil Morávkovi a Peltánovi čas a šanci k útěku. Tito dva muži se zachránili skokem z okna, ovšem s vážnými zraněními. Po potyčce s gestapem vážně zraněného Mašína odvezli do pankrácké nemocnice, kde se později pokusil o útěk. Jeho statečnost a bojovnost byla přítomna i během posledních okamžiků před popravou. Několik zdrojů tvrdí, že byl při popravě svázan jak na rukou tak na nohách, převážně z důvodu, strachu gestapa. Měli obavy, že by se mohl rozeběhnout proti popravčí četě¹⁴.

Plukovník Mašín zemřel 30. června 1942, jeho zadržení bylo zdlouhavé a pravděpodobnosti prozrazení svých druhů. Oproti Balabánovi a Morávkovi byl Josef Mašín ženatý a měl děti. Tento fakt byl pro gestapo klíčový, jelikož v případě potřeby mohli vydírat a či přímo zabít pro získání informací.

¹⁴ Tuto informaci zmiňuje vícero autorů, kteří se věnují nejen domácímu odboji ale také speciálně rodině Mašínů.

Poslední ze Tří Králů, Václav Morávek, bez vysílačky fungoval několik měsíců, přičemž se snažil o spojení se svými kontakty. Doufal v možnost výměny svých druhů Balabána a Mašina za vysoce postavené německé důstojníky. Odpověď z Londýna byla však negativní (Pacner). Jeho aktivita byla omezena z důvodu obav zbylých odbojových skupin. Měli obavu z možného získání informací o jejich existenci skrze zadrženého Balabána a Mašina. Poslední “král” byl zastřelen při plánovaném útoku gestapa, kdy využili svého dvojitého agenta. Jelikož Morávek měl od Londýna rozkaz udržovat kontakt s agentem A-54, bylo očividné že pokud bude o schůzku požádáno Morávek bude přítomen. Václav Morávek 21. března 1942 dorazil na místo schůzky, byl obklíčen gestapem a zastřelen. Tím byla aktivita Tří Králů zakončena a na jistou dobu utichla komunikace s Londýnem. Veškeré získané informace z protektorátního prostředí byly pro západní spojence nejen nejdůvěryhodnější, ale také významné z hlediska budoucí strategie. Spojení tří mužů byla aktivní díky několika faktorům. Zaprvé jejich schopnost pracovat v naprostém utajení spolu s obezřetností jim umožnilo dlouhou a úspěšnou aktivitu. Jejich kontakty a spolupracovníci si byli vědomi nebezpečného jednání, proto jejich dopadení nebylo zapříčiněno prozrazením či přímo zradou. Zadruhé jejich kontakty z různých sfér poskytly spojencům potřebné informace nejen vojenského charakteru, ale také politického a společenského. Podle dochovaných dokumentů měli kontakty na odbojovou skupinu ÚVOD, čímž se jejich spolupráce prolínala. Podplukovník Balabán byl jistou dobu součástí odboje ÚVOD a jeho přičiněním bylo spojení informátorů a odbojem rychlejší. Zatřetí výhodou byla jejich vojenská zkušenosti, ovšem skoro nulová zpravodajská zkušenost. Všichni tři muži byli příslušníci československé armády, ovšem ani jeden z nich nepatřil do zpravodajského oddělení. Jejich řadové pozice nebyly nikterak významné pro gestapo, takže nebyli mezi kandidáty na evidenci či přímo sledování po vyhlášení Protektorátu. Využívání konspiračních bytů, opatrnost v rámci nejbližších kontaktů, časté a nepravidelné pohyby v ulicích měst bylo klíčové pro jejich úspěšnou činnost. Balabán, Mašín a Morávek nikdy nesdíleli jména svých kontaktů, každý pracoval samostatně na svých úkolech. Komunikace této skupiny byla uskutečněna na základě tajně sestrojené vysílačky, jejíž existence byla zatajena. Po likvidaci vysílačky Sparty I. byla Sparta II. jedinou funkční vysílačkou, která zajišťovala spojení s Londýnem. S Třemi Králi končí spolehlivé spojení mezi domácím a zahraničním odbojem.

6.2 Komunistický odboj

V průběhu roku 1939 byla komunistická strana zcela rozpuštěna a její členové byli pod dohledem německé tajné policie. Z důvodu boje jedné ideologie proti druhé, Německo potřebovalo eliminovat veškerý odpor, který by mohl v Protektorátu vytvářet rozbroje.

Tato větev domácího odboje byla založena na základě politické příslušnosti. Oproti větvi nedemokratickému, která spojovala několik politických stran. Z hlediska aktivity dochovaných spisů a svědectví lze konstatovat, že komunistický odboj na území Protektorátu Čechy a Morava (1939-1945) nevytvořil organizovanou jednotku jako již výše zmíněný nekomunistický odboj. Jejich odbojová aktivita, zahrnující zpravodajskou činnost, nebyla organizovanou jednotkou. Příslušníci komunistického odboje neměli stanovenou agendu ani technické možnosti operovat ve větším měřítku na území Protektorátu.

Podle pamětí plk. gšt. Oskara Plejši lze rozlišit 3 období komunistického odboje.

První období trvalo od počátku okupace až do 22.června 1941. Během tohoto období byly plněny německo-sovětské smlouvy na základě paktu Ribbentrop-Molotov. Z počátku okupace se však podařilo navázat spojení s Moskvou a to patrně 7.června 1939. V té době nekomunistický odboj stále nenavázal spojení s Londýnem. Ovšem po tomto úspěchu nenastala potřeba komunistů se více zapojit do odbojové činnosti, nebyla navázána spolupráce s nekomunistickým odbojem. Domácí odboj se v té době stranil komunistickému odboji, z důvodu možných konfidentů gestapa, kteří se mohli skrývat. Sovětský svaz měl zájem a potřebu získávat informace skrz český domácí odboj. Spolupráce domácího odboje s dalšími mezinárodními subjekty musela být schválena vedením zahraničního odboje sídlící v Londýně.

I přes podepsání předválečného paktu Ribbentrop-Molotov v roce 1939, byl Sovětský svaz skeptický k Třetí říši a nadále pokračoval ve své zpravodajské činnosti zaměřené proti Německu. Zapojení jednotlivých komunistů do nekomunistického odboje je těžko dohledatelné, nelze ho však ani popřít. Stále nejsou prozkoumány veškeré dochované dokumenty a osudy mnoha odbojářů nejsou evidovány. Napadení Polska Sovětským svazem spolu s Německem udal první směr komunistům žijícím v Protektorátu. Komunistický odboj nezahájil aktivní boj proti nacistickému režimu, pouze skrze své tiskoviny šířil svou ideologii. Až rok 1941, “operace Barbarossa”, (napadení Sovětského svazu Německem) byl

bod obratu a zahájení aktivní odbojové činnosti vůči Německu. Sovětský svaz byl připraven na německou expanzi a proti již nějakou dobu se snažil zahájit spolupráci na základě oboustranné výměny informací za účelem boje a obrany proti Německu.

V polovině roku 1940 panovala v Protektorátu snaha o tzv. “zdvojení” se zahraničním odbojem. Obrana národa chtěla navýšit své možnosti a spolupracovat se Sovětským svazem a jejími agenty. Českoslovenští představitelé si ovšem byli vědomi rizika, který Sovětský svaz představoval. I přes podepsanou dohodu o ochranu území z roku 1935, Sovětský svaz nikterak nezasáhl a pouze diskreditoval politické zástupce ČSR. V rámci zpravodajské spolupráce od roku 1935 byla československá strana aktivní v zasílání informací do Moskvy, však bez projevu reciprocit. Sovětský svaz plánoval za pomoci odboje posílat partyzány na území Protektorátu, čímž projevil naprostý nedostatek informací ohledně tíživé situace v oblasti Sudet. Ludvík Svoboda měl zájem na zachování důstojníků v Moskvě a požádal o povolení zástupce v Londýně. Spolu s tímto požadavkem se zajímal o šifrovací klíče pro přímé spojení s Prahou a Londýnem. Skrze plukovníka Píku byla zaslána odpověď a to: “Důstojníci mohou zůstat, šifrovací klíče nesdílíme”.

Zahraněční odboj měl jasně stanovené sdílení informací, hlavním spojencem byla ustanovena Velká Británie. Jakákoliv spolupráce s Moskvou byla omezena a informace, které domácí odboj mohl sdílet byly velice osobní nebo významově naprosto slabé. Požadavky Ruska pro domácí odboj překvapili i zpravodajce v Londýně. Panovala snaha vynutit si spolupráci za účelem získání podstatných informací. Slabá spolupráce mezi domácím odbojem a Sovětským svazem stále pokračovala.

Další fáze trvala období 1941 až do konce války 1945. Na tento okamžik gestapo čekalo, aby mohli započít vlnu zatýkání mezi českými komunisty. Oskar Pejší zmiňuje, že tento okamžik byl rozdrčením veškeré organizační struktury spolu s jejich odbojovými složkami, pokud vůbec existovali. Další autoři popisující ve svém článku vojensko politickou linii KSČ v domácí odbojové frontě “složitý problém”. Autoři se odkazují na nedostatek zbraní a nemožnost aktivně založit hnutí, jelikož by to vyžadovalo vysoký počet obětí, dále se odkazují na nejlépe připravenou ilegální činnost ze strany komunistického odboje. Tento článek vyšel v roce 1974, a jejich tvrzení se neshodují s dnešními výzkumy a zaznamenanými svědectvími.

Do okamžiku napadení Sovětského svazu, zahraniční odboj tajil před britských zpravodajstvím jejich spolupráci. Na tomto základě uzavřel Moravec dohodu s Čičijevem, o zpravodajské spolupráci.

Sovětská strana opět usilovala o šifrovací klíče a spojení s domácím odbojem, ty jim však nebyly poskytnuty.

Sovětská strana měla snahu o operace zahrnující výsadky partyzánských jednotek na území Protektorátu. Ti měli po vysazení poskytovat přímé informace do Ruska, samozřejmě tyto jednotky by byli pod vedením Moskvy. Vojáci-komunisté byli označováni speciálním pojmem a to “hvězdáři”¹⁵. Výsadky se ihned po zahájení projeví jako kontraproduktivní. První skupinu slovenských vojáků shodili nad polské území, další výsadek selhat dřív než byli sesazeni. Jediná jednotka, která 4 měsíce aktivně operovala na území Protektorátu, byla pod vedením Bohuslava Němce. Napojila se na moravskou odnož PVVZ a operovala na území Moravy. Později ministr obrany londýnské exilové vlády Jan Sergěj Ingr žádal plukovníka Píku o okamžité zastavení sovětských výsadků. Jejich neúspěšné akce pouze přispěli k zatýkání a popravám členů menších odbojových skupin. Jednalo se specificky o moravské území.

František Moravec byl značně skeptický z hlediska zkušeností na poli zpravodajství se Sověty. I přes naléhání ze strany Sovětského svazu bylo stanovisko Františka Moravce po roce 1943 jasné. Nechtěl také ohrozit blízkou a efektivní spolupráci, kterou mělo české zpravodajství s MI6. Oproti tomu politické představení exilové vlády chtělo Edvard Beneš v roce 1943 podepsat další “přátelskou smlouvu” se Sovětským svazem.

Komunistický odboj byl spíše snahou udržet a šířit svou politiku než zajistit zpravodajskou činnost pro zahraniční subjekty. Tento pokus o odboj neměl dostatečnou strukturu, organizaci a postrádal silnou osobnost, která by sjednotila tento orgán. Lze pouze odhadovat zda-li nečinnost a nedostatečná aktivita komunistického odboje za minulého režimu (1948-1989) bylo zakázaným tématem.

¹⁵ PACNER, Karel. Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1939-1945. Praha: Themis, 2002. ,str. 163

7 Zahraniční odboj

Forma zahraničního odboje byla založena na odbojové činnosti prováděné z mezinárodního prostoru. Po okupaci zbytku území Československa se vytvořily v zahraničí centra, která měl zájem o znovunavrácení suverenity a snahy boje proti nacistickému Německu. Spolu s těmito centry se budovaly také spolky, politická reprezentace, vojenské jednotky a také zpravodajské skupiny. Za dobu 1939-1945 byly 2 hlavní zpravodajská centra, která soustředili zpravodajskou činnost. A to Velká Británie a Sovětský svaz.

7.1 Budování zpravodajství v rámci zahraničního odboje 1940-1942

Oproti domácímu odboji byl zahraniční odboj formou sdružování Čechů a Slováků, kteří unikly z Československa či měli trvalý pobyt v zahraničí. Jedny ze samostatných forem zahraničního odboje byly tzv. centra, ve kterých se scházeli českoslovenští emigranti. Tyto centra byla vybudována ve Velké Británii, Francii, Spojených státech Amerických, Polsku a v neposlední řadě v Sovětském svazu. Další forma byla exilová vláda, ve které bylo ustanoveno ministerstvo národní obrany (MNO), které obsahovalo zpravodajský odbor. Jednalo se o svrchovanou sekci, která měla svého vedoucího a byla ve spojení s politickými představiteli. Rozdílné bylo zastoupení Československa v Sovětském svazu. Komplikované

7.1.1 Velká Británie

Vilém Čermák, zmiňuje, že “první vrcholný orgán zahraničního odboje, Československý národní výbor, byl ustanoven 17.října 1939 v Paříži¹⁶”. Tento výbor, který reprezentoval pouze zájmy československého zájmu, byl později uznán Francií. Nejednalo se však o politickou reprezentaci státu, což Francie ani Velká Británie nepovažovali. Až v roce 1940, po porážce Francie, byla exilová vláda uznána Velkou Británií jako legitimní zastoupení okupované země. Činnost a působnost exilové vlády se skrze uznání rozšířila. Jednalo se organizaci armády (počtu mužů, kteří unikly na západ a zapojili se do boje proti Německu), vedení a směřování vlády spolu se spojenci s cílem osvobodit utlačovaný stát a vyhlásit suverénní stát s obnovenými hranicemi před Mnichovskou dohodou. Exilová vláda

¹⁶ ČERMÁK, Vilém. Muž proti okupaci: portrét štábního kapitána Václava Morávka. Plzeň: Nava, 2007. str. 95

se také věnovala řízení československých úřadů, pomoci československým emigrantům, budování státního aparátu či navazování/obnovování diplomatických vztahů.

V roce 1940 bylo nově vzniklé MNO ve Velké Británii (Ministertvo národní obrany) spravováno div.gen. Sergejem Ingrem (krycí název SILNÝ). V rámci této instituce byl vytvořen tzv. 2.odbor(zpravodajská odnož z 2.oddělení HŠ), který byl pod vedením plk.gšt. Františka Moravce. Jiří Šolc popisuje, že “kompetence 2.odboru MNO vyplývala z válečného stavu a poslání československé zpravodajské služby, která si ponechala své tradiční úkoly ofenzivní a obranné povahy a vstřebala do své organizace prvky nové, jak je v podmínkách zahraničního odboje vyžadovalo vedení zpravodajského boje¹⁷”. Tedy zpravodajská činnost byla i v zahraničí rozdělena na obrannou a ofenzivní sekci.

Zpravodajská sekce zabývající se obrannou formou měla ve středu zájmu ochranu československého vojska a jeho národní spolehlivosti. Jejím cílem bylo zabránění rozkladu vojenských příslušníků a infiltrace jiného politického směru či zpravodajských služeb cizího státu. Největším rizikem pro soudržnost dobrovolníků a vojenských příslušníků byla komunistická propaganda, která měla za cíl zhatit národní zájmy. Snaha o šíření komunistické ideologie a nesouhlas s bojem proti Německu byl v československých jednotkách v Británii potlačen. Jelikož v roce 1941 byl napaden Sovětský svaz, což ovlivnilo vojenské zájmy a bylo zapotřebí s československým vedením opět jednat.

Ofenzivní zpravodajství bylo hlavní formou nejen boje proti Německu, ale také udržení kontaktu s domovem. Hlavní výzvědnou činností proti Německu provozovalo tzv. 1.oddělení ofenzivního zpravodajství, které bylo rozděleno do skupin zpravodajské, studijní, šifrovací a zvláštní.

Rozlišení a rozdílné náplně práce těchto skupin se podobají rozdělení, které měla zpravodajská služba Československé republiky ve 30. letech 20. století.

Zpravodajská skupina “A” měla ve své kompetence v rámci výzvědné činnosti proti Německu přes svoji agenturu působící u zpravodajských ústředí v zahraničí. V této sekci se

¹⁷ŠOLC, Jiří. Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů. Praha: Naše vojsko, 2007, str. 162

shromažďovaly veškeré zprávy a informace poskytnuté z různých sfér zdrojů, poté nastávala jejich evidence a třídění. Tato skupina udržovala spojení s osttánými spojeneckými zpravodajskými službami, přičemž také v rámci této skupina vyměňovali informace.

Studijní skupina “B” měla v kompetenci vyhodnocování a vytváření analýz a studií soustředící se na německé postupy ve válečném úsilí. Dále se zabývali “problémy vojensko-politickými, jak je ke svému rozhodování potřebovali vedoucí vojenčtí a političtí představitelé (např. vyhodnocení záměrů německých ofenzivních akcí na různých frontách, prognózy vývoje válečné situace, přehledné zprávy o materiálních a technických otázkách výroby, výzbroje, organizace a dislokace německé armády, sledování pohybů vzšších vojenksých jednotek, syntetické studie o stavu domácího odboje, rezistence v oblasti zájmů čs. zpravodajské služby apod.)”¹⁸.

Šifrovací skupina “C” byla velice podstatným prvkem zpravodajského odboru. Jejich činnost zajišťovala utajované spojení s expoziturami a organizacemi v zahraničí. Šifrování bylo zatěžující prací, která byla nejen časově ubíjející. V případě zaslaných depeší v rámci počtu stovek za den bylo nezbytné zaměstnat všechny přítomné, dokonce i parašutisty, kteří před odletem získávali potřebné zkušenosti s šifrováním. Bylo nutné všechny zaslané depeše dešifrovat a informace poskytnout dalším skupinám.

Poslední zmíněnou skupinou je tzv. zvláštní “D”, tato forma skupiny se neobjevuje v meziválečném období v československé zpravodajské službě. Její ustanovení proběhlo až v létě roku 1941, z důvodu snahy pokstynout pomoc domácímu odboji v boji proti okupantům. Kompetence této skupiny obsahovali výběr, výcvik a veškerá příprava parašutistů co okamžiku než byli vysazeni nad území Protektorátu. V ten okamžik přešli pod skupinu zpravodajskou “A”. Z hlediska aktivity bylo “mezi lety 1941-1945 bylo československou zpravodajskou službou v Anglii plánováno 46 operací a nasazením 121 parašutistů”¹⁹. Uskutečněno bylo pouze “37 operací, v nichž bylo vysazeno 98 mužů na evropský kontinent”²⁰.

¹⁸ŠOLC, Jiří. Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů. Praha: Naše vojsko, 2007, str. 168

¹⁹ŠOLC, Jiří. Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů. Praha: Naše vojsko, 2007, str. 197

²⁰ Tamtéž

Zpravodajská činnost ofenzivní formy se opírala o několik zdrojů zpráv, které napomáhaly v boji proti Německu. Jeden typ zpráv byly získané informace prostřednictvím tzv. expozitur. Jednalo se o ústředny v různých státech, příkladem lze uvést Stockholm, Lisabon, Istanbul a Curich. Druhým typem byly zprávy o vojenských misích v SSSR, na Středním východě, Jugoslávii, Francii a Itálii. Další informace a zprávy získávala zpravodajské oddělení pomocí výměny s tajnými službami Británie, Polska a vojenskými představiteli u vlád Belgie, Nizozemí a Francie. Vzácný a důležitý pramen informací a zpráv, které zpravodajci dostávali byl z protektorátu skrze domácí odbojovou činnost. Hodnota tohoto pramene byla hlavní a zásadní pro československou zahraniční zpravodajskou službu v rámci udržení kroky se spojenci v boji.

7.1.2 Sovětský svaz

Oproti tomu v Sovětském svazu se vytvořila jistá forma skupiny, která se lišila nejen postavením, ale také funkcí oproti zpravodajskému odboru, který byl v Londýně.

Po mobilizaci 1938 a donucené přijetí Mnichovské dohody byla zpravodajská činnost proti Německu formálně “zakázána” a tedy veškeré spolupráce byly pozastaveny. To se také týkalo skupiny VONAPO. Sovětské agenti NKVD museli přejít do utajených pozic například na sovětský konzulát, odkud mohli ve své aktivitě pokračovat. Jednalo se o skupinu zpravodajců jmenovitě, plk. gšt. Heliodor Píka, pplk. Ludvík Svoboda, mjr. František Hieke, por. Otakar Jaroš. Do okamžiku napadení Sovětského svazu byla skupina spíše tolerována, nebyla nikterak uznána a pracovala převážně ze svých zdrojů. Operace Barbarosa přinesla zvrat a Sovětský svaz uznal Píkovu skupinu za Československou vojenskou misi a na poli zpravodajství se stala druhým československým centrem, hned po Londýnu. Problematika této československo-sovětské spolupráce provázeli po celou dobu války. Ihned po odsouhlasení nároků ze strany exilové vlády (representující politické nároky) byla představeny podmínky sovětské strany a to zapojení do aktivní obrany Sovětského svazu československý domácí odboj, který bude sabotážemi ochromovat válečnou výrobu a dopravu na území Protektorátu. Dále se bude československý odboj angažovat zpravodajsky pro Sovětský svaz a postyne veškerou pomoc při obnově zpravodajské sítě a zároveň bude domácí odboj napojen přímo na Moskvu (Šolc, 246).

Byla tedy vytvořena dvě zpravodajská centra, ovšem pouze jedno mělo autonomii a rozhodovalo na základě svých potřeb.

Výměna informací mezi československými zpravodajci a Sovětským svazem byla přítomna, ovšem nelze ji označit jako spolupráci. Jiří Šolc, uvádí že “většinu zpráv sovětsí experti v Londýně jak Sizov, tak Čičajev, nehlásili jako zprávy získané od Čechoslováků, ale prezentovali je jako výsledek své vlastní agenturní spolupráci”²¹. Další faktory, který Šolc představuje jsou požadavky NKVD. Zájmem této služby nebyly pouze zprávy, ale také analýzy o německých vojenských strategiích a operacích. Také měli zájem na sepsaném vyhodnocení plk. Moravce. (Šolc, 250). Jak je již výše zmíněno v sekci komunistického odboje, sovětská strana naléhala, aby byla na území Protektorátu vybudována vysílací stanice, která by byla v přímém spojení s Moskvou. K tomu se také přidali požadavky týkající se umístování sovětských agentů do Německa, zvýšeného počtu sabotáží na území Protektorátu. Zpravodajské představení v Londýně bylo šokováno z množství požadavků, které jim byly zasílány spolu s tlakem sovětských představitelů na území Velké Británie. Z pohledu druhé strany, českoslovenští zpravodajci nezískávali žádné nové informace ze strany sovětských zpravodajců. I přes jejich značně větší možnosti, které oproti malému zpravodajskému odboru měli, neposkytovali prakticky minimum.

Pozice zpravodajců v Moskvě, převážně plk.gšt. Heliodora Píky, byla velice komplikovaná. Moravec zasílal Píkovi malé množství zpráv, které byly určeny k předání do rukou NKVD. Moravec se totiž obával nátlaku Sovětů a bylo bezpečnější předávat práce na území Velké Británie a za vlastní přítomnosti. Toto rozhodnutí bylo ztěžující pozicí pro Heliodora Píku. Šolc z dostupných dokumentů překládá, že Píka často do Londýna zasílal prosby, žádosti a stížnosti týkající se nedostatků zpráv, které musel Sovětům předat aby udržel jejich zájem o otázku československé věci na Východě²². NKVD začala později na československé zpravodajce v Moskvě nejen vyvíjet nátlak, ale také jim znemožňovala kontakt s Londýnem. V roce 1943 byl Heliodor Píka na vojenské misi v Kyjbyšově, měl sebou celou svou skupinu, a le také vysílací zařízení díky jemuž se mohl spojit s Londýnem. V okamžiku

²¹ŠOLC, Jiří. Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů. Praha: Naše vojsko, 2007, str. 250

²²ŠOLC, Jiří. Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů. Praha: Naše vojsko, 2007, str. 251,

návratu do Moskvy NKVD pod záminkou opravy budovy ji odmítla do Moskvy přemístit. Heliodor Píka byl tedy skoro celý rok bez radiového spojení.

Stejně jako 2.odbor MNO měl zájem o zvláštní operace, stejného názoru bylo i NKVD. Chtěli rozšířit své projekty a vybudovat si vlastní zpravodajskou síť. Operacemi se zabývalo velké množství skupin např. NKVD,GRU, UŠPH, Československá mise v SSSR, zahraniční vedení KSČ v Moskvě a také sovětská hnutí různého tupy na území Protektorátu. Šolc předkládá, že “z jejich iniciativy bylo v letech 1941-1945 provedeno kolem 150 operací a účastí 850 parašutistů”²³. Tyto zvláštní operace se jistým způsobem lišili od operací, které podnikala československá strana s britskou pomocí. Zaprvé, československé zpravodajství bylo značně více závislé na sovětskou službu nežli v případě britské SIS. Jelikož sovětské zpravodajci usilují o akce, které byli pouze pod jejich vedením. Dalším odlišením, byla neochota sovětské zpravodajské služby dát k dispozici jistou skupinui československých státních příslušníků. Jelikož oni sami je využívaly pro své vlastní cíle a zpravodajské strategie. Zatřetí, Sověti podnikaly a realizovaly výpady na území Protektorátu bez vědomí a souhlasu zpravodajského odboru MNO v Londýně. Začtvrté, v Sovětském svazu se za celé období války nepodařilo vytvořit instituci, podobající se zvláštní skupině “D” v Londýně, která by měla kompetence ve vlastní režii.

Sovětský svaz uplatňoval svou formu zpravodajské strategie s cílem využít dostupné zdroje, s minimální formou opětované spolupráce.

8 Snaha o udržení zpravodajské činnosti navzdory komplikacím v domácím odboji

Plk. František Moravec si byl vědom důležitosti a potřeby udržet domácí odboj “při životě”. Proto do zpravodajské činnosti domácího odboje nikterak nezasahoval, respektoval práci zásadního pramene zdrojů. “České země i Slovensko byly pro zpravodajskou činnost proti Německu mimorádně příznivé svou polohou, rozvinutým zbrojním průmyslem, hustou

²³ ŠOLC, Jiří. Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů. Praha: Naše vojsko, 2007, str. 254

dopravní sítí i masovou základnou odboje, která skýtala oporu stovkám ochotných informátorů a zpravodajců”²⁴.

Již v roce 1940 byl domácí odboj z části pozatýkán, finanční prostředky docházeli, motivace k boji proti okupačním silám postupně slábla. Zahraniční odboj si byl těchto příznaků vědom a chtěl zajistit podporu vyčerpanému odboji. Zahájení “zvláštních úkolů” skrze zvláštní skupinu “D” mělo pomoci s dvěma rovinami. První, zvýšení počtu radistů s důvodu lepšího spojení mezi domácím a zahraničním odbojem. Druhá, zahájení podstatnějších a znatelnějších sabotáží, které by uškodili okupačnímu režimu.

V okamžiku jmenování Reiharda Heydricha protektorem nastalo pro všechny obyvatele Protektorátu doba stanného práva. Série zatýkání, sledování a teroru znatelně poškodili domácí odboj, který se naskytl na prahu existence. Zahraniční odboj se po zjištění těchto skutečností rozhodl jednat. Tedy vyslat skupinu parašutistů, kteří provedou úkol teroristické povahy. Jednalo se o operaci “Anthropoid”, která měla za cíl likvidaci jednoho z dvou představitelů okupačního režimu K.H. Franka nebo Reinharda Heydricha. Tato operace byla nejednou přesunuta z různých důvodů (zranění původního člena “Anthropoid” Karla Svodoby, nedostatek vhodných letounů 138.perutě, odmlčení příslušníků operace “Percentage”). 28.prosince 1941 byla skupina “Anthropoid”, složená z členů Jozefa Gabčíka a Jana Kubiše vysazena u obce Nehvizdy, východně od Prahy. Dvojice Gabčík a Kubiš neměli vlastní vysílací stanici ani šifrovací klíče. Spojení s Londýnem bylo zajištěno díky skupině “Silver A” a pomoci domácího odboje. Tímto způsobem se domácí doboj dozvěděl o takto zásadní ale zároveň značně nebezpečné akci.

Postoj domácího odboje k operaci “Antropoid” byl negativní. Příslušníci odboje nesouhlasili s touto akcí a obávali se následků, které by postihly pouze nevinné obyvatele. František Moravec byl přesvědčen o nutnosti provedení akce a proto skrze depeše informoval a uklidňoval příslušníky odboje.

27. května 1942 Jozef Gabčík a Jan Kubiš úspěšně provedli atentát na představeného protektora Reiharda Heydricha, který na následky zranění 4.června 1942 zemřel. Pro domácí odboj nastal teror, při němž zemřela značná část členů odboje spolu s nevinnými rodinnými

²⁴ŠOLC, Jiří. Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů. Praha: Naše vojsko, 2007, str. 219

príslušníky. Z tohoto důvodu spojení s Londýnem bylo přerušeno a osoby co přežili druhou vlnu heydrichiády se stáhly do ústraní.

9 Ztížená zpravodajská činnost po roce 1942

Od momentu ztráty spojení mezi Prahou a Londýnem byla zpravodajská činnost snížena na minimum.

Jiří Šolc poukazuje na 3 zásadní okolnosti: a) snížení počtu zdrojů o Německu a jeho spojencích z pramenů poskytnuté domácímu odboji spolu s neexistujícím radiovým spojením, b) zlepšení a zkvalitnění zpravodajských služeb spojenců bez závislosti na československém zpravodajství, c) komplikace československého zpravodajského aparátu z důvodu spolupráce s více spojenci což si britská strana nepřála²⁵.

Značný význam a výhodné postavení v rámci získaných informací měla čs. zpravodajská služba skrze schopnost zpravodajské činnosti domácího odboje. Po roce 1942 bylo spojení prakticky ztracené a tedy význam odboje nebyl pro spojence podstatný.

Od října 1942 až do dubna 1944 nebylo možné vyslat do Protektorátu žádnou skupinu parašutistů, která by mohla obnovit radiové spojení.

Dalším problémem pro československé zpravodajce byl narůstající nátlak Sovětů týkající se spolupráce na poli vojenského zpravodajství. Zvláště od roku 1943 po podepsání smlouvy o kooperaci zpravodajských sil, se jejich nároky zvýšili. Přičemž Sovětský svaz nepředával československé zpravodajské službě informace či zprávy obsahující podstatné či nové informace. Jednalo se o informace již známé či významově nepodstatné. Do konce války se československé zpravodajství dostává do krize a význam jejich činnosti se dostává do pozadí všech zpravodajských služeb a subjektů.

²⁵ŠOLC, Jiří. Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů. Praha: Naše vojsko, 2007, str. 267

10 Základní činnost zpravodajské činnosti dvou větví odboje

Komparace komunistického a nekomunistického odboje je jedním z klíčových bodů pro vyhodnocení významu zpravodajské činnosti v období Protektorátu. Zpravodajská činnost byla aktivitou, kterou v období Protektorátu zcela jistě zajišťovali domácí odbojové skupiny. Tuto aktivitu provozovali osoby, z velké části bez zpravodajských zkušeností což ze začátku působilo problémy s navázáním spojení s Londýnem. Rozlišení domácího odboje je v tomto případě rozděleno na dvě formy politické příslušnosti komunistický a nekomunistický. Což souřasně rozděluje i dvě zahraniční mocnosti, které usilovali o získávání informací z Protektorátu. Nekomunistický odboj poskytoval získané informace zahraničnímu odboji, který sídlil v Londýně. Částečné zpravodajství tyto informace později se souhlasem exilové vlády poskytly Velké Británii a jejich zpravodajským jednotkám. Rozdílně operoval komunistický odboj, ten poskytoval získané informace z domácího prostředí přímo sovětské zpravodajské službě. Jelikož v Moskvě se nevyskytovala politická reprezentace státu, pouze důstojníci či lidi napojené na politiky a vedoucí zpravodajského odboru v Londýně. Sovětská zpravodajská služba později naléhala na zahraniční odboj v Londýně, aby poskytly veškeré získané informace a napojení se na síť Londýn-Praha. Hlavní zadavatelé, kteří těžili z informací poskytnutých domácími odbojem byla převážně Velká Británie. Sovětský svaz, i přes podepsanou spolupráci o výměně informací z roku 1935, byl po okupaci na straně Německa. Českoslovenští zpravodajci byli kritičtí a skeptičtí z hlediska opětovného navázání spolupráce po roce 1941.

10.1 Analýza aktivity zpravodajské činnosti domácího odboje

Rozlišíme-li počátky aktivit a celkové trvání domácího odboje je nutnost představit časové období obou větví. Obě větve domácího odboje se podíleli na zpravodajské činnosti, ovšem přístupy do jaké míry a zda přikládali význam udržení spojení se zahraničním odbojem jsou rozlišné.

10.1.1 Komunistický odboj

Od okamžiku okupace Československa nebyl komunistický odboj nikterak organizován, jelikož se jednalo o akci kterou nikdo neočekával. Komunistický strana byla v prvních dnech

okupace cílem německé tajné policie, bylo totiž zapotřebí omezit počty možných odpůrců. I po napadení Polska Německem a Sovětským svazem nebyla aktivita komunistického odboje zahájena. Příslušníci komunistického proudu byli závislí na rozhodnutí a pokyny, které zaskávali přímo z vedení komunistické strany v Moskvě. První kontakt mezi komunistickým odbojem a zástupci v Moskvě proběhl již 7.června 1939. Obsahem této zprávy byl dotaz Klementa Gottwalda, zda by bylo možné zřídit kurýrní cestu přes Polsko do Sovětského svazu. Zda-li se tak stalo historici nemohou určit. (Pacner). Zprvu jejich činnost v ilegality se týkala vydávání tiskovin. Komunisté neměli zájem o sbírání informací pro zpravodajskou činnost. Počátek jejich zpravodajské aktivit nastal až v době operace Barbarossa (zahájení boje proti Sovětskému svazu). Sovětský svaz měl zájem na zahájení spolupráce na vlastních pravidlech a snahách. Důkazem jsou zprávy mezi Moskvou a Londýnem, ve kterých se sovětská strana dožaduje šifrovacích klíčů pro přímé spojení s nekomunistickým odbojem.

Zpravodajská aktivita komunistického odboje v rámci organizované skupiny není známá. Skrze pozdější zapojení do zpravodajské činnosti v rámci domácího odboje byla komunistická činnost pro Sovětský svaz pomalá a neměla zkušenosti. Panovala snaha sovětské strany o nastojení vlastní zpravodajské sítě skrze výsadky. V tomto případě se jednalo o opakovaně selhávající operace, které nepřinesly

Do roku 1943 bylo sdílení informací omezeno, spolupráce byla povolena pouze se souhlasem zpravodajského generála Františka Moravce. Z hlediska důvěrnosti byla československá strana aktivní zatímco sovětská strana neučinila žádné kroky vedoucí k úspěšné kooperaci (Moravec, 382). České zpravodajství roku 1942 poskytlo sovětské straně informace obsahující cíl německé ofenzivy na území sovětského svazu (jednalo se o město Stalingrad). Na základě této zprávy Sověti získali potřebné informace vedoucí k vítězství, ovšem reciprocita v rámci spolupráce neproběhla. František Moravec žádal o informace popisující rozmístění německých armád na ruské frontě. Tyto zásadní informace mohli pomoci spojencům získat náhled na strategii Německa. Sovětský svaz těžil převážně z informací poskytnutými zpravodajskými skupinami okolních států, ovšem jejich samostatná zpravodajská činnost zaostávala. František Moravec si byl vědom absence zpravodajské spolupráce mezi Velkou Británií a Sovětským svazem.

Zvýšená aktivita komunistického odboje byly zaznamenány až v roce 1944. Po podepsání smlouvy mezi Edvardem Benešem a sovětským diplomatem v roce 1943 byla opět zahájena spolupráce mezi Československem a Sovětským svazem. Později se sovětská zpravodajská

soustředili na provedení operací výsadek nad územím Protektorátu, ovšem bez souhlasu zpravodajského odboru v Londýně.

10.1.2 Nekomunistický odboj

Tato větev odboje byla simultánně tvořena již od momentu okupace republiky. Probíhalo tak na základě přesvědčení, že okupace přináší pouze německý režim, který bude omezovat suverénost státu. Z výše zmíněných skupin, ať už se jednalo o politické, vojenské či zpravodajské, byly začátky nekomunistického odboje podobné. V první řadě bylo zapotřebí vytvořit přímé spojení se zahraničním odbojem. Po úspěšném navázání kontaktu byly nekomunistickému odboji předány instrukce s postupujícími kroky. Základní aktivity, které domácí odboj zastával v Protektorátu byla zpravodajská činnost a také sabotáže. Struktura a rozdělení nekomunistického odboje umožňovala široké množství aktivit a velký početný zástup v rámci

10.2 Analýza zasláných depeší skrze zpravodajskou činnost domácího odboje

Základem pro úspěšné zaslání informace do zahraničí byl vhodný výběr způsobu odeslání. Jednalo se například o kurýrní cestu, která mohla vést přes několik různých směrů; Balkán, Hagg či Ženeva). Informace byly obsažené v dopisech či pohledech a převzaty buď diplomatickou poštou či přímo poštovním úředníkem napojeného na odboj. Existují rozdíly ve formách depeší, které odesílal nekomunistický a komunistický odboj do zahraničí. Jednalo se nejen o charakter zprávy, ale také o intenzitu počtu depeší.

Dokumenty a podklady popisující akce komunického odboje nejsou tak obsáhlé oproti nekomunistickému odboji. Snaha dohledání dobových depeší týkající se aktivní zpravodajské činnosti komunistického odboje byla značná ovšem s nulovým výsledkem. Zmínka o komunistickém odboji je málo i v literatuře zabývající se domácím odbojem v době Protektorátu. Historici se shodují na existenci komunistického odboje, dokládají jejich existenci a jistou formu aktivity. Je však obtížné zjistit jak velký význam měla zpravodajská činnost v jejich řadách.

Frekventovanější způsob byli šifrované depeše, jejich výhodou byla okamžitá a rychlá komunikace s možností brzké odezvy. Ovšem forma zasílání informací skrze vysílačku byla komplikovaná. Bylo zapotřebí mít obsluhu vysílačky, která byla schopna získané informace řádně zašifrovat. Zásadním nebezpečím používání radiového spojení bylo odposlouchávání spolu se zaměřením vysílacích míst a odhalení. V době Protektorátu byl pouze omezený počet radistů, který by mohl domácímu odboji poskytnout potřebnou pomoc. Taktéž počet vysílaček byl limitován, gestapo po zatčení členů odboje hledalo vysílačky dokonce byl i přítomen stroj, který mohl tato zařízení vyhledávat v době vysílání depeší. Je podstatné

10.2. 1 Komunistický odboj

Jedním z úspěchů komunistického odboje bylo zahájení spojení s Moskvou dříve nežli tak učinil nekomunistický odboj. Jejich agendou bylo zpočátku udržet vydávání tiskovin a šíření myšlenek komunistické ideologie. Do roku 1941 nebyla zpravodajská agenda v rámci komunistického odboje. V následujících letech 1941-1945 panovala snaha ze strany Sovětského svazu navázat oboustrannou zpravodajskou spolupráci. Výsledky byly výhodné pouze pro sovětskou stranu, jelikož poznatky pro český zahraniční odboj byly velice obecné a naprosto amatérské. Příslušníci komunistického odboje v Protektorátu nebyli zdaleka aktivní oproti nekomunistickému odboji. Sovětské zpravodajské jednotky operující v Protektorátu podávali určité výsledky, například informaci o zbrojním průmyslu, ve kterém měli své kontakty ze stran dělníků. Neexistuje analýza, či přímo počet zaslaných depeší, které měli mířit do Sovětského svazu.

Přítomnost tzv. rudé armády není nikde dokládána, ovšem z jistých kusů informací lze usuzovat že byly sovětské zpravodajci přítomni na území Protektorátu. Karel Pacner ve své knize tvrdí, že existuje důkaz vypracovaný z roku 1960 americkou CIA (central intelligence service) pro potřeby NATO. Udajně se jednalo o pražskou skupinu OSKOL, která pracovala pro sovětské velvyslanectví v Praze. Informací o této skupině je nedostatečné množství a je komplikované předložit jejich aktivitu. Gestapo našlo 3. října 1939 ilegální vysílačku, která zajišťovala konstantní spojení s Moskvou, a současně zatkla 73 lidí. Jednalo se pravděpodobně o členy OSKOL. Více informací o této organizaci není zveřejněno, nebyly dohledány další informace.

10.2.2 Nekomunistický odboj

Nekomunistický odboj byl ve výhodě z hlediska nejen počtu vysílaček, ale také osob, které se mohli aktivně podílet na menších úkonech (jako byla zajištění úkrytu pro vysílacího zařízení, klidný prostor pro zaslání depeší. Rozložení zpravodajské činnosti mezi několik značně početných odbojových skupin bylo výhodou v případě zničení jedné zpravodajské linky. Z hlediska počtu depeší byl nekomunistický odboj aktivní což dokládá Karel Pacner. Tvrdí, že za pouhých 13 měsíců od dubna 1940 do května 1941 odeslala stanice Sparta na 16 tisíc depeší a přijala 6 tisíc depeší²⁶.

V říjnu roku 1941 byl Londýnem (zpravodajskou skupinou) proveden rozbor zaslaných zpráv, který do té doby získal zahraniční odboj skrze dvě vysílačky patřící odbojové skupině ÚVOD. Podílově byl rozlišen na povahové skupiny²⁷:

povaha zpráv	procentuální rozdíl
zprávy povahy všeobecně vojenské	30%
situační zprávy z ČSR	25%
zprávy povahově všeobecně politické	20%
zprávy povahově konspirační	15%
zprávy hospodářsko-finanční	10%

Z této analýzy vyplývá skutečnost, že zprávy vojenského charakteru byli nejčastější zasílané informace zahraničnímu odboji. Z hlediska geografického postavení Československa, území střední Evropy, byla výhodná pozice pro realizaci expanze jednotek jak na západ tak na východ. V meziválečném období byl těžký, specificky zbrojní, průmysl v Československu na vysoké a kvalitní úrovni.

²⁶ PACNER, Karel. Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1939-1945. Praha: Themis, 2002. , str. 185

²⁷NĚMEČEK, Jan. Mašínové: zpráva o dvou generacích. Praha: Torst, 1998., str 111

Druhé nejvíce zastoupené zprávy obsahovali informace tzv. situačního rázu. Tyto zprávy se týkali obecných informací o běžném životě v protektorátu. Situační zprávy poskytovaly příjemci znalosti například o zvýšené aktivitě zatýkání či celkovou náladu obyvatelstva. Příkladem situační zprávy byla depeše týkající se zákazu oslav dne 28. října 1939. Do Londýna byly zaslány informace shrnující dění v Protektorátu, a to uzavření vysokých škol, uvěznění protestujících studentů a později popravy či převozy do koncentračních táborů. Z hlediska zpravodajské činnosti jsou situační zprávy doplňující formou, která může napomoci k vytvoření předsavy o občasné smýšlení. Londýnu tak byly poskytnuty informace, které by z veřejně dostupných zdrojů nebylo možné zjistit.

Zprávy politického rázu přinášely zahraničnímu odboji přehled o dosazené politické reprezentaci a jejich kroky ve vedení Protektorátu. Čestí politici měli pouze reprezentativní funkci, výkonnou moc nad "státem" měl německý protektor a jeho další vysoce postavené osoby. Dění v politické sféře bylo značně omezené a jednání dosazených kolaborantů nebylo příznivé pro zahraniční odboj. Politické strany byly zakázány a jejich členové pronásledováni. Pár odbojových skupin fungovalo jako spojka mezi premiérem a zahraničním odbojem.

Konspirativní zprávy se týkaly převážně možných scénářů, které by mohli být zrealizovány. Popřípadě dalšími možnými strategiemi, které by mohli být uplatněny.

Hospodářsko-finanční charakter zpráv se věnoval financím, které proudili k nacistickým představitelům či přímo do německé ekonomiky. Hospodářská situace v době Protektorátu byla převážně vynucenou zvýšenou produkcí těžkého strojírenského průmyslu spolu se zbrojním průmyslem. Probíhala masivní konfiskace majetku a zemědělská činnost musela nejprve zajistit životní potřeby obyvatelům Třetí říše. Kdežto obyvatelům Protektorátu byly poskytnuty potravinové lístky a veškeré potraviny byly dávány na přiděl. Veškerá úroda a živočišné produkty byly posílány do Německa. Finance poskytnuté odboji proudili převážně ze zahraničí či byli poskytovány členy odboje, kteří byli finančně zajistěni.

Veškeré informace o množství informátorů jsou dohadové, jelikož není stále znám finální počet spolupracovníků domácího odboje, jak nekomunistického tak komunistického. Existuje stále velké množství osudů občanů, kteří se podíleli na aktivitě odbojové činnosti, nejsou ovšem evidováni.

Je zapotřebí zmínit formu depeší, která byla význaná pro parašutické výsadky, které realizovala exilová vláda s pomocí Velké Británie. Jednalo se o informace o běžném životě v Protektorátu. Po okupaci Československa nastaly změny pro stát, které se dotkly občanů. Tyto informace nebylo možné získat z veřejných médií, který sdílel pouze pozitivní výsledky pro Třetí říši. Ekonomika byla pozastavena, hospodářství operovali na limitovaném přídělu potravin, cena potravin, dokumenty v německém jazyce, náhodné kontroly gestapem. Všechny tyto informace poskytly výsadkářům lepší možnost se adaptovat a v případě podezření argumentovat podloženými alibi o jejich každodenním životě. Z důvodu cenzury a naprosté eliminace sdílení informací do zahraničí byl Protektorát prezentován navenek jako suverénní stát se všemi svobodami. V zájmu udržení Protektorátu Čech a Moravy bylo nutné udržet informace o chodu státu.

10.3 Komparace obětí domácího odboje

V rámci počtu obětí domácího odboje je podstatné zmínit, že čísla v této práci jsou pouze orientační. Nelze určit finální počet osob, které byly popravené či zemřeli v rámci uvěznění v koncentračních táborech za odbojovou činnost.

Podle historiků existuje několik odhadů počtu všech československých obětí z doby Protektorátu. V roce 1956 zveřejnili Gustav Hajčik a Jaroslav Volejník odhad 360 000 obětí. Po roce 1989 se mohli českoslovenští historici pokusit i přesnější odhad a uvést podrobnější geografické rozložení obětí. Došli k podobnému číslu a to k 350 000 obětí.

Z výše zmiňného cíla je partneré, že do finálního počtu zapadají taktéž osoby s židovským vyznáním.

Novější výzkum týkající se počtu obětí protektorátního režimu poskytuje přesnější rozlišení kategorií a jejich čísla. Jedná se o výzkum z roku 2006, který do své knihy *Nacistická perzekuce obyvatel českých zemí* zakomponovali Martin Hořák a Tomáš Jelínek. Jejich výzkum je taktéž přibližný odhad obětí za období Protektorátu Čechy a Morava.

Jedním ze zdrojů pro analýzu rozlišení počtu obětí byla použita již vypracovaná dokumentace popravených československých obětí za druhé světové války v Berlíně-Plotzensee. Jedná se o práci vypracovanou Ústavem totalitních režimů. Jednou z přínosů této dokumentace je

rozlišení odbojové příslušnosti popravených, v některých případech i zdůvodnění rozsudku smrti.

Z analýzy dokumentace lze rozlišit několik typů druhů domácího odboje. Je zde i přítomné obecné označení odbojová činnost, z čehož nelze přiřadit jasnou odbojovou příslušnost.

Z celkového počtu pohybující se okolo 700 popravených osob jsou nejčastější obvinění aktivní účasti v odbojové činnosti (438 případů). Tato celková kategorie zahrnuje veškeré tři kategorie odbojové činnosti.

Dalším krokem bylo provést přesné rozlišení obětí na nekomunistický a komunistický odboj.

Počty obětí na straně nekomunistického odboje značně převyšují oběti komunistického odboje. Jednalo se o častější výskyt než v případě komunistického odboje. Samostatné označení objevující se 183 je zapotřebí nechat bez přiřazení.

Z hlediska informace o odbojové příslušnosti obětí bylo uvedení odbojové organizace jasným přiřazením buď ke nekomunistickému či komunistickému odboji.

Je zapotřebí zdůraznit fakt, že důvodem k popravě bylo i přímé členství v komunistické straně KSČ. Počet obětí obviněných z členství v zakázané politické straně je vyšší než oběti přímého obvinění z odbojové činnosti v komunistickém odboji. Nelze však usuzovat že zapojení do ilegální politické strany znamenalo i participaci v odbojové činnosti. Je pravděpodobné, že se jednalo o šíření letáků s komunistickou tematikou či pouze snahu o nábor dalších lidí do ilegální politické strany. V jistých případech uvedená poznámka u obvinění “odbojová skupina ilegální KSČ” či spolupráce se sovětskou zpravodajskou službou GRU v Protektorátu” dává příležitost představě o funkci komunistického odboje, který se od nekomunistického odboje jasně odlišoval.

Zbýlý počet popravených občanů Československa jsou odůvodněné dalšími obviněnými, které nemohou být začleněny do odbojové činnosti zahrnuty.

V jistých případech se jednalo o retrospektivní obvinění ze spolupráce s československou zpravodajskou službou v období 1930-1938, toto obvinění bylo vyneseno ve 12 případech. Dále se jednalo o běžnou kriminální aktivitu (krádež, forma násilí, vražda), těchto případů je ovšem přítomno pouhých 10.

Další forma obvinění, kterou lze v dokumentaci popravených nalézt jsou běžné aktivity občanů, které byly v období Protektorátu trestány. Jednalo se například o poslech zahraničního vysílání rozhlasu či hanobení vyobrazení Adolfa Hitlera. Ani tyto činy nelze zařadit do kategorií týkající se aktivní odbojové činnosti.

V procesu zpracovávání informací a hledání dalších dokumentů sčítající oběti odbojové činnosti byla nalezen také webový zdroj, který tento výše zmíněný dokument cituje a analyzuje:

“z elektronické databáze dnešního Památníku německého odporu v Berlíně-Platzensee (což bylo jedno z německých popravišť), se můžeme dozvědět další statistiku: v letech 1939 až 1945 tu bylo popraveno zhruba 770 Čechoslováků. Po Němcích, kteří byli v Platzensee popravováni už od roku 1933, tu mají Čechoslováci vůbec největší ztráty ze všech evropských okupovaných národů. A dodejme, že největší počet obětí mají právě čeští komunisté (173 popravených což je 23%)”

Tento závěr lze klasifikovat jako jasný příklad pokusu o dezinformaci čtenáře daného článku. Jméno autora tohoto článku není známo (pouhé označení vypracováno šéfredaktorem serveru Alarm), obsah článku má za cíl přesvědčit čtenáře o převaze počtu obětí na straně komunistické větve odboje. Výsledek, který prezentuje tento článek je jednoznačně zkreslený. Neuvádí totiž zbylé počty obětí nekomunistického odboje či další kategorie, která lze z této dokumentace rozlišit.

Rozlišení obětí komunistického odboje

obvinění	počet obětí
odbojová činnost komunistického odboje	26
ilegální KSČ	125
spolupráce se sovětskou GRU	35
	celkem 186

Rozlišení obětí nekomunistického odboje

obvinění	počet obětí
odbojová činnost	231
předválečná spolupráce se zp. službou	12
	celkem 243

Zbylé nerozřazené kategorie:

obvinění	počet obětí
odbojová činnost (nespecifikována příslušnost)	183
neuposlechnutí vyhlášek (poslech rozhlasu, pomluva německého představitelů atd.)	21
krádeže, násilí, vraždy	63
polská odbojová skupina	2
obvinění neurčeno	2
	celkem 271

10.3.1 Ztráty v komunistickém odboji

Na počátku okupace byla zahájena tzv. akce Gitten - neboli Mříže. Cílem bylo zadržet osoby, které by mohli oponovat novému režimu. Hlavní osoby zájmu byli občané s komunistickým smýšlením, občané židovského náboženství a němečtí emigranti. Tato prvotní akce německé policie měla eliminovat možné vzpoury či vytvoření protinacistické organizace. Počet

zadržených se v prvních dnech pohyboval mezi 5800 až 6400 osob. Z tohoto počtu bylo okolo 1500 osob deportováno do koncentračních táborů.

Z hlediska dalších počtu již výše zmíněná analýza z konkrétního popravistiště přidává určité počty k oběťm Protektorátního režimu.

Podle analýzy Jelínka a Hořáka byl v 60. letech minulého století byl proveden výzkum týkající se počtu obětí, který odhadoval, 21% popravených komunistů z celkového počtu 8237 popravených osob. Toto číslo pravděpodobně odpovídá realitě, ovšem nelze určit počet obětí, které byli aktivní v komunistickém odboji. Tedy aktivně se podíleli na činnosti kontaktu se zahraničním odbojem, plánovali a realizovali sabotáže. Komunisté byli popravováni spíš na základě šíření tiskovin prosazující jejich politické přesvědčení, nabírali nové členy a udržovali zakázanou politickou stranu v ilegální činnosti.

10.3.2 Ztráty v nekomunistickém odboji

Největší počty obětí nacistického režimu nastaly v době jmenování Reinharda Heydricha protektorem, v té době nastala tzv. první vlna heydrichiády. V roce 1941 nastalo nejintenzivnější pronásledování osob napojených na domácí odboj. Snaha o zničení fungující zpravodajské sítě byla značná a také efektivní. Skrze první vlnu přišel domácí odboj o velké množství odbojářů. Po vyhlášení stanného práva nastala pro domácí odbojové skupiny vlna strachu z prozrazení. Následkem byla razie gestapa, která zatkla další značnou část odbojových příslušníků převážně vysoce postavené důstojníky. Z hlediska pokračování zpravodajské činnosti a snaze udržet stabilní kontakt s Londýnem, bylo zásadní zajistit udržení zdrojů v tajnosti a neriskovat prozrazení.

Druhá vlna heydrichiády nastala po úspěšném atentátu na Reinharda Heydricha. Bylo nařízeno, aby obyvatelé protektorátu byli pronásledováni a čelili teroru ve snaze prozradit příslušníků domácího odboje, kteří napomáhali atentátníkům. Období druhé vlny si vyžádalo celkově 294 obětí. Jednalo se převážně o soboy, které se zasadili o pomoc parašutistům.

Z velké části popravené osoby byli napojeni na odbojové skupiny nedemokratického odboje například PVVZ, či Obrana národa. Seznam popravených a forma pomoci parašutistů je evidována. Jednotlivé osudy popravených, kteří pomáhali parašutistům na útěku, jsou popsány v mnoha publikacích či zaznamenány v dokumentech.

Do konce války nenastala další masivní vlna poprav (jako tomu bylo při dvou vlnách hedyrichiády) a to převážně z důvodu utlumené odbojové aktivity, zahrnující také zpravodajskou činnost. Ovšem popravy nebyly zastavené, například v roce 1945 bylo na území Protektorátu popraveno 247 osob. Je třeba zdůraznit, že popravy českých obyvatel se konaly také mimo území protektorátu. Zatčené osoby byly převezeny do koncentračních táborů, kde později popravy probíhali. Jednalo se například o rodinné příslušníky československých parašutistů, nebo osoby, které jim napomáhali v ilegální činnosti.

11 Limity zpravodajské činnosti domácího odboje

Zpravodajská činnost je založena na neustálém provozu. V případě převzetí této činnosti domácím odbojem v roce 1939 fungovala zpravodajská činnost na jiném procesu. V porovnání se současnou funkcí zpravodajských služeb byly domácí odbojové skupiny omezovány limity, které značně komplikovaly zpravodajskou činnost.

Zpravodajské služby jak v době míru, tak ve válečném stavu pracují na zajištění bezpečnosti. V době Protektorátu byl stát jako suverénní jednotka v područí dalšího státu a jeho nezávislost byla značně omezena. Proběhla demobilizace, druhé oddělení Hlavního štábu bylo paralyzováno a veškeré zbraně a technické prostředky byly zabaveny německými jednotkami.

Domácí odbojové skupiny, které měli zájem podílet se na zpravodajské činnosti byli z velké části bez zpravodajských zkušeností. Jednalo se o samovolné vytvoření zpravodajské služby, která operovala na základě snahy o navrácení suverenity a poražení okupujícího státu.

11.1 Šifrování

Cílem šifrování zpráv je absolutní utajení informací, které jsou vyhrazeny pouze pro určité příjemce. Po roce 1920 byl hlavní druh komunikace pro československou vojenskou

rozvědku radiové spojení v pásmu KV. Do okupace Československa byly sestavené expozitury po celé Evropě se snahou o stabilní spojení. Jednalo se o Paříž, Marseille, Cuych, Bern, Stockholm, Lisabon, Jeruzalém, Varšava, Bukurečť a Bělehrad.

Od roku 1939-1945 byl šifrový provoz řízen podplukovníkem Moravcem a ministrem Ingrem. Zasílání depeší mezi zahraničním a domácím odbojem čelilo značným problémům.

Jiří Janeček předkládá poznámky o problematickém fungování šifrovanému provozu. Jedna z hlavních chyb bylo poručování zasílání šifrovacího klíče steným spojovacím kanálem, kterým byly zasílány šifrované depeše. Opomenutí oddělení šifrovacího klíče se převážně a často dopouštěl zahraniční odboj. Tím nastávaly komplikace pro domácí odboj, který musel i přes prozrazení šifrování pokračovat v zasílání depeší.

Další chyba bylo poručování limitu počtu depeší, které mohli být v jeden den zaslány. Například zaslání 20 depeší šifrovaných stejným klíčem dali německé zpravodajské službě potřebný základ pro úspěšné rozluštění zpráv.

Janeček uvádí, že sami odbojáři varovali podplukovníka Moravce v zahraničním odboji, že Němci již rozluštili šifrovací klíče. Na tyto zprávy ovšem Londýn neodpověděl. Domácí odboj byl v jasné nevýhodě oproti Němcům, kteří měli nejen prostředky, ale také čas na úspěšné rozluštění depeší. Němečtí zpravodajci se kryptoanalýzou zabývali již od roku 1919, což jim dávalo značné vědomosti a zkušenosti na poli šifrování zpráv.

Janeček jasně uvádí, že kryptologická zodpovědnost měla být v rukou plk. Moravce a zahraničního odboje.

Mezi hlavní příčiny rozbití šifrovacích klíčů patřila 1) neznalost kryptoanalýzy, 2) hromadné použití šifrovacího klíče, 3) posílání nových klíčů přes radiové spojení, 4) chyby v šifrování, 5) nový šifrovací klíč UTILITY.

Už jen počet příčin značí o zásadních problémech, které stály proti aktivní zpravodajské činnosti. Z hlediska neznalosti kryptoanalýzy, nebyl dostatek radistů a šifrovacích specialistů, kteří by se mohli aktivně účastnit na šifrování a zasílání zpráv. V případě hromadného užití šifrovacího klíče byla značně vyšší pravděpodobnost pro rozkrytí utajených zpráv. Zaslání nových klíčů přes časté vysílací kanály byla amatérská chyba, která usnadnila Němcům získání dalších potřebných klíčů k rozluštění depeší. Chyby v šifrování jsou součástí kryptologické sféry, ovšem v případě zásadního spojení domácího a zahraničního odboje byly

časté chyby v neprospěch zpravodajské činnosti. V neposlední řadě užití šifrovacího klíče UTILITY bylo sice prospěné pro hromadné užití, ale snažší pro rozkrytí nepřitelem.

V případě výsadkových skupin, které byli v roce 1941-1942 vysazeny nad Československem, byli užívány vlastní šifry. Každý výsadek měl svůj samostatný klíč, většina z nich byla bohužel snadno rozluštitelná.

Zahraniční odboj nebyl řádně připraven na jejich kryptologickou povinnost. Je zřejmé, že absence specialisty podplukovníka Josefa Růžka v Moravcově “jedenáctce”. Josef Růžek se zabýval německými šiframi a měl jisté znalosti o německé aktivitě v tomto oboru.

Domácí odboj po sérii zatření gestapem se ocitl bez radistů a počet lidí se zkušeností šifrovat byl omezený. Z hlediska zpravodajské aktivity, byl domácí odboj i přes tyto nedostatky a problémy úspěšný náhradník zpravodajské služby.

11. 2 Zkušenosti se zpravodajskou činností

Po okamžité razii gestapa, den po okupaci, na druhém oddělení Hlavního štábu proběhla identifikace a dokumentace všech zpravodajských důstojníků, kteří se podíleli na zpravodajské činnosti. Německá tajná policie pečlivě tyto muže sledovala a zajistila, aby jakákoliv zpravodajská aktivita byla ihned zlikvidována. Tímto byla zpravodajská činnost, jakožto státní aparát zabezpečující bezpečnost, zlikvidována. I přes úsilí německých sil o demobilizaci armády a omezení základních atributů státu se samovolně vytvářeli odbojové skupiny. Od 15. března do 9. května na území Protektorátu operovalo okolo 750 ilegálních organizací, partyzánských jednotek a také revolučních skupin II. domácího odboje²⁸. Tento vysoký počet různých forem odboje napovídá silné snaze o pomoci spojenců v boji proti Německu.

Pár odbojových skupin (Tři Konšelé) mělo mezi členy zpravodajce se zkušenostmi, což bylo výhodou pro okamžité zahájení zpravodajské činnosti a snahu navázání kontaktu se

²⁸ Vojenský historický archiv (VHA), f. Druhý domácí odboj (308). Materiál o odbojových skupinách a jejich účasti na národním boji za osvobození v letech 1939–1945.

zahraničním odbojem. Zpravodajské zkušenosti uplatňované v rámci práce domácího odboje byli omezeni počtem osob.

Značná část osob zapojených do odboje měli pouze vojenské zkušenosti, ale ne přímo znalosti týkající se operativní práce, šifrování a sestavování vysílaček. Snaha domácího odboje nahradit zpravodajskou službu byla značná. Spoluúčast na jakékoliv formě odbojové činnosti byla trestána nejen na životě zúčastněných, ale i na blízkých rodinných příslušnících.

Tedy limit do zapojení se k odbojové skupině byl založen také na obavě z krutých represí, které zúčastněné čekaly. I přes nebezpečí, které zapojení do odboje znamenalo se různými způsoby zapojily stovky obyvatel.

Snaha o zavedení úspěšné náhrady zpravodajské činnosti byla značná již od počátku. První spojení se zahraničním odbojem bylo znamením možného budoucího úspěchu. Klíčem k úspěšné aktivitě bylo několik kroků.

Zprvce osoby zapojené do zpravodajské činnosti museli pracovat v naprostém utajení. Věškerá komunikace probíhala na základě mrtvých schránek či forem dopisů, které nebyly nápadné při přečtení. Tajné schůzky v konspiračních bytech poskytovali nejen možnost úkrytu, ale také vysílání a šifrování zpráv pro zahraniční odboj. Tyto kroky jsou obdobné pro zpravodajskou službu, ovšem pro osoby bez zpravodajské činnosti byly tyto kroky propracované a úspěšné. Přispívání občanů Protektorátu možností úkrytu či falšování dokumentů napomohlo mnoha operacím k úspěšnému provedení. Zpravodajská činnost je sama o sobě značně náročná pro profesionála, v případě osob které nemají zpravodajskou zkušenost byla jejich aktivita omezena. Vyčerpání a obava z trestu smrti se projevila již po roce neustálé aktivity. Gestapo bylo vytrvalé v boji proti domácímu odboji a jejich počty a prostředky značně převyšovaly možnosti, které měli k dispozici odbojáři.

11.3 Omezené prostředky - zbraně, finance, technika

Informace o okupaci zbylého území Československa byli sděleny pouze politické reprezentaci, jednotlivcům ve zpravodajském vedení a vyšším příslušníkům armády. Z hlediska malého prostoru pro jakoukoliv přípravu či možné plány nebylo možné zajistit veškeré potřeby pro ilegální činnost. Z noci 14. na 15. března 1939 byli zaměstnanci druhého

oddělení nuceni zlikvidovat veškeré dokumenty, které by mohli německé příslušníky tajné policie zajímat. Technika ve formě vysílaček či radiových stanic byla z části rozebrána a ukryta v případě potřeby spojení. Finance, které byly uloženy pro potřeby zpravodajského oddělení byli zčásti již vybrány Františkem Moravcem těsně před odjezdem do Velké Británie. Pro začátek ilegální zpravodajské aktivity zbylo málo prostředků jak technických zařízení tak financí. Domácí odboj byl zpočátku nucen fungovat na základě financí, které si sami zajistili. Jisté finanční prostředky byly poskytnuty členy odboje pro zásadní potřeby, například služeb, které vyžadovali podplacení například úředníci (v případě falšování či vydávání dokumentů).

Podstatné je zmínit, že při demobilizaci, kdy vojenští příslušníci museli opustit aktivní službu. Při tomto kroky se podařilo uschovat nejen zbraně, ale také munici a výbušniny, které mohli použít později při sabotážních operacích. Těmito se zabývali především odbojáři z Obrany národa.

Němečtí příslušníci měli technická vybavení pro odposlouchávání a zachycování radiových spojení, měli finanční prostředky pro uplácení osob za účelem prozrazení informací, a také měli přístup ke zbraním. Vysílacích zařízení v rukou odboje byl značný počet, ovšem jejich neustálé sestavování a stěhování je mohlo poškodit. Gestapo mělo za cíl najít a zabavit vysílací zařízení, což v průběhu let zapříčinilo krizi navazování spojení mezi domácím a zahraničním odbojem.

12 Závěr

Zpravodajská činnost je zásadní aktivitou, která nejen naviguje, ale také chrání stát v současném světě plném různých typů hrozeb. V případě České republiky jsou zpravodajské služby vcelku mladé a jejich transformace probíhala ve třech různých typech státního systému (parlamentní republika, protektorátní režim a komunistický režim). Historie zpravodajské služby od vyhlášení samostatné republiky 1918 až do konce druhé světové války 1945 je značně poznamenána několika faktory. Snaha o vybudování bezpečnostního aparátu založený na aktivní zpravodajské činnosti byl úkol zdoluhavý a zpočátku neefektivní. První zásadní kroky, které vedli k vybudování řádné zpravodajské sítě, proběhly až ve 30. letech, vzhledem ke zbylých státům a jejich kvalitě zpravodajských služeb bylo již pozdě. Německo mělo již ve 30. letech zmapovanou československou zpravodajskou činnost a proto po okupaci měli jasnou strategii jak eliminovat zpravodajce. Českoslovenští zpravodajci i přes nízký počet zaměstnanců a konfidentů byli produktivní a po reformě Františka Moravce měla zpravodajská služba úspěchy ze stran operativní činnosti. Okamžik podepsání Mnichovské dohody a později okupace zbytku území byla doba temna a naprostého podřízení německého režimu. Zpravodajská služba jako státní aparát byl zlikvidován, armáda demobilizována a příslušníci bezpečnostních složek byli sledováni popřípadě persekuováni. Je podstatné zmínit, že vytvoření domácího odboje proběhlo naprosto spontánně a do odboje se zapojili nejen osoby s vojenskými zkušenostmi, ale také osoby, které žádné neměli. V těžké době okupace a snaha podrobit si Čechy, panovala stále odvaha mezi obyvateli bojovnost a touha po boji proti okupantům. Součástí aktivit, který mohl domácí odboj zahraničnímu nabídnout byla práce zpravodajská činnost. Češi se zasloužili o propracovanou simulaci zpravodajské služby, i přes absenci zkušeností si posytně vytvořili pravidla a režim v jakém tato práce probíhá a také co obnáší. Tento fakt je velice pozoruhodný a dokazuje ochotu národa nejen zapojení do činnosti domácího odboje, ale také získávat cenné informace proti okupantům.

Nekomunistický či demokratický odboj zahájil svou činnost téměř okamžitě po okupaci území. Jejich cílem bylo v první řadě se spojit se zahraničním odbojem sídlícím v Londýně a informovat je o jejich existenci a možné formě aktivity kterou by mohli plnit.

Skrze výzkum, který jsem prováděla jsem očekávala, že navázání spojení demokratického odboje s Londýnem předčí odboj komunistický ve spojení s Moskvou. Ovšem českoslovenští komunisti se spojili s Moskvou dříve než demokratický odboj s Londýnem. Tento fakt mohl dávat představu o zapojení komunistů do domácího odboje.

Časové období funkce obou odbojů jsou značně odlišné. Nekomunistický odboj zahájil svou činnost okamžitě po okupaci, kdežto komunistický odboj byl "aktivní" až po napadení Německa Sovětským svazem. Jejich trvání bylo založeno na práci v ilegalitě a schopnosti udržet odbojovou aktivitu v utajení. Výše zmíněné skupiny demokratického odboje dokazují, že jejich aktivita byla omezená a postupně byly gestapem zlikvidovány.

Význam zpravodajské činnosti v období Protektorátu je zásadní a s jistotou splnil dva cíle, které si zahraniční odboj předurčil. Zaprvé, Velká Británie vítala veškeré informace, analýzy a podklady, které jim 2.odbor MNO předával. Zadruhé, zpravodajská činnost dávala zahraničnímu odboji formu legitimacy a byl uznán jako významný orgán, který napomáhá spojencům v boji proti nacistickému Německu. Geografická rozloha Protektorátu umožňovala získání informací z mnoha sfér (doprava, hospodářství, politika, průmysl, finance atd.), které by zahraniční zpravodajské služby nebyli schopny získat. Dalo by se spekulovat, že v prvních dvou letech války byl nekomunistický domácí odboj jedním z nejváženějších zdrojů, které poskytovali zásadní informace o německé strategii vůči zbytku Evropy.

Oproti tomu komunistický odboj, byl spíše založen na udržení politické strany, která byla v době Protektorátu zakázána, a šíření ilegální tiskoviny než na zpravodajské činnosti. Z hlediska dochovalých dokumentů a svědectví například Oskara Pejši, nebylo možné zpracovat komunistický odboj stejným způsobem jako nekomunistický. I přes snahu a usilí nebylo možné dohledat komunistickou odbojovou skupinu, která by se věnovala alespoň z části zpravodajské činnosti, nebo udržovala kontakt s Moskvou za účelem poskytovat informace o německé expanzi v Evropě.

Odpovědi na výzkumnou otázku, týkající se přístupu Sovětského svazu a Velké Británie ke zpravodajské činnosti prováděné na území Protektorátu Čechy a Moravy (1939-1945), lze poskytnout. Velká Británie vnímala československé zpravodajce jako cenné a zároveň rovnocenné partnery na poli zpravodajské spolupráce. Spojení britské zpravodajské služby a československých zpravodajců bylo založeno na důvěře a spolupráce mezi nimi probíhala na

aktivní úrovni. Důkazem této spolupráce byla aktivita tzv. zvláštní skupiny “D”, kdy britská strana poskytovala výcvik, technické zázemí a v neposlední řadě dopravení nad územím Protektorátu.

Oproti tomu Sovětský svaz, v prvních letech války z obav o vlastní suverénnost, naléhal na československé zpravodajce aby s nimi zahájili spolupráci. Současně však jejich propaganda cílila v zahraničí na dehonestaci postav exilové vlády Edvarda Beneše, čímž se musela zabývat defenzivní oddělení 2.odboru MNO. Po roce 1941 tlak ze strany Sovětů narůstal a i přes nejprve tichou spolupráci (českoslovenští zpravodajci nechtěli narušit důvěru britské strany), až k podepsání smlouvy o spolupráci měli sovětsí zpravodajci stále potřebu získávat informace. Z dochovalých dokumentů a z poznatků autorů, které byli pro tento výzkum použity spolu s Moravcovými memoáry lze konstatovat, že záměr Sovětského svazu byl pouze výhodně získávat informace, analýzy, strategie vyhodnocení a komentáře československých zpravodajců. Lze doložit i fakt, že sovětsí zpravodajci získané informace od československých zpravodajců posílali do Moskvy jako své vlastní získané zprávy, bez podílu jakékoliv spolupráce.

V případě zpravodajské činnosti prováděné domácím odbojem, představitelé 2.odboru MNO si byli vědomi významu a obětí odbojářů a proto informace sdílel pouze na základě důvěry a jistoty spolupráce. I přes ztěžejní podmínky, které zažívali odbojáři v Protektorátu, dokázali simulovat zpravodajskou instituci, která přinášela pozitivní a cenné výsledky. Dalším pozoruhodným zjištěním je komplikované postavení zpravodajské skupiny, která operovala z Moskvy. Jejich postavení bylo do roku 1941 zpochybňováno Sověty i přes snahu udržet formu diplomatického spojení. Po roce 1941 byla tato skupina legitimizována jako vojenská mise, ovšem nátlak na představitele této skupiny narůstal. Mise v Sovětském svazu byla totiž podřízena zahraničnímu odboji v Londýně. Tedy neměli formu samostatnosti a nemohli operovat bez souhlasu vedoucího zpravodajského odboru Františka Moravce. Postavení československých zpravodajců v Moskvě bylo zásadně odlišné a snaha o udržení legitimacy a významu byla zbytečná. František Moravec nechtěl zasílat Heliodoru Píkovi depeše obsahující významné zprávy a proto je radši sám předával sovětskému zastoupení v Londýně.

Výsledky jasně dokládají, že význam zpravodajské činnosti v období Protektorátu byl značný a to převážně v prvních dvou letech války, kdy informace získané domácím odbojem byly spojenci označovány jako nejcennější. Prameny a zdroje z Protektorátu umožnily

zahraničním subjektům kvalitní a důvěryhodné informace týkající německých plánů a strategií. Jak Velká Británie tak Sovětský svaz usilovaly o spolupráci se zahraničním odbojem. Porovnání komunistické větve a nekomunistické větve přineslo jasné výsledky, které značí, že nekomunistický odboj byl ve své činnosti nejen aktivnější, rozmanitější ale také měl vyšší počet obětí. Analýza aktivit jasně dokázala, že domácí odbojové skupiny nekomunistické (demokratické) větve zahájili svou činnost již v roce 1939. V reakci na pokyny z Londýna započala nejen zpravodajská aktivita. Oproti tomu komunistický odboj existoval, ovšem nijak neoperoval a držel se prohlášení Sovětského svazu, který do roku 1941 sympatizoval s Německem. Až v roce 1941 se aktivita komunistického odboje zčásti zahájila.

Analýza zaslanych depeší je v této práci uvedena pouze z nekomunistické větve, nebylo možné zajistit stejnou analýzu pro komunistický odboj. Nekomunistická větve domácího odboje měla z pohledu zpravodajské činnosti několik sfér ze kterých získávala informace, nejvíce zastoupena byla vojenská povaha zpráv zaslanych depeší. Komunistický odboj zasílal pravděpodobně méně zpráv, které se týkali spíše politického a ideologického rázu. Analýza počtu obětí je v této práci pouze částečná, jelikož ne všechny oběti jsou evidovány a spousta dokumentů týkající se poprav Čechoslováků za dob Protektorátu nejsou zveřejněny. Ze zveřejněné a zpracované dokumentace popravených v Berlíně-Plotzensee, bylo možné z části rozlišit příslušníky odbojové větve. Z této analýzy vychází nejvyšší počet obětí popravených za odbojovou činnost (ne blíže specifikovanou), druhý nejvyšší počet má nekomunistický odboj a třetí nejvyšší komunistický odboj. Ovšem v případě komunistického odboje byl hlavní důvod popravy “ilegální KSČ”. Nelze tedy předpokládat, že členství v ilegální KSČ byla odbojová činnost. Podstata ilegální KSČ bylo udržení politické strany, ideologie v ilegalitě případně spojení se Sovětským svazem.

Z hlediska použití archivovaných dokumentů jakožto klíčové zdroje, použity byli ve formě již zveřejněné v různých publikacích či za použití digitální knihovny Ministerstva obrany ČR. Velké množství knih zabývajících se domácím odbojem nerozlišuje rozlišení větve odboje a soustředí se pouze na nekomunistickou formu odboje. Články či knihy o komunistickém odboji nebylo možné vyhledat. Jednalo se spíše o formu podpory iluze silného komunistického odboje, který byl prezentován v době Československé socialistické republiky.

Přínosným doplňujícím zdrojem byly články zveřejněné v periodiku “Historie a Vojenství”, mnozí autoři zabývající se domácím odbojem této diplomové práci přinesly nejen nové poznatky, ale také nové náhledy na zpravodajskou činnost a její limity v daném období.

Československý odboj i přes limity, kterým čelil, dokázal úspěšně operovat a přinášel úspěchy nejen zpravodajské, ale také sabotážní. Domácí odboj byl nadějí pro zbylé obyvatele, kteří strádali pod německou nadvládou.

Je důležité jejich oběti připomínat a ocenit jejich činnost i přes trest smrti, který je stihl v případě zatčení. Pro udržení spojení mezi domácím a zahraničním odbojem nasazovali nejen své životy, ale také životy svých rodin.

13 Zdroje:

ČERMÁK, Vilém. *Muž proti okupaci: portrét štábního kapitána Václava Morávka*. Plzeň: Nava, 2007.

HOŘÁK, Martin a JELÍNEK, Tomáš (ed.). *Nacistická perzekuce obyvatel českých zemí: studijní materiál pro učitele dějepisu*. Praha: Živá paměť v nakl. Galén, c2006.

JELÍNEK, Jaroslav. PŮ: politické ústředí domácího odboje: vzpomínky a poznámky novináře. V Praze: Kvasnička a Hampl, 1947.

KOKOŠKA, Stanislav, *PETIČNÍ VÝBOR VĚRNÍ ZŮSTANEME V DOKUMENTECH 1938–1941*, ÚSTR, Praha 2021, 1. vydání, PDF.

KOURA, Petr. Podplukovník Josef Balabán: život a smrt velitele legendární odbojové skupiny "Tři králové". V Praze: Rybka Publishers, 2003.

MORAVEC, František a MORAVCOVÁ-DISHEROVÁ, Hana. *Špion, jemuž nevěřili*. Voznice: Leda, 2014.

NĚMEČEK, Jan. Mašinové: zpráva o dvou generacích. Praha: Torst, 1998.

SUNZI. *Umění války: The art of war*. Druhé vydání. Přeložil Radim PEKÁREK, 2014,

ŠOLC, Jiří. *Po boku prezidenta: generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů*. Praha: Naše vojsko, 2007.

ŠOLC, Jiří. *Podpalte Československo!: kapitoly z historie československého zahraničního a domácího odboje (1939-1945)*. Praha: Naše vojsko, 2005.

PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1939*, 2002.

PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách: pohledy do historie československých výzvědných služeb 1939-1945*, 2002

VYHLÍDAL, Milan. *Vojenští zpravodajci proti nacistické okupaci: odbojová skupina Tři konšelé*. Praha: Academia, 2022.

14 Doplnující dokumenty:

Dokumentace popravených Čechoslováků za druhé světové války v Berlíně-Plötzensee – Ústav pro studium totalitních režimů. (n.d.). Ústav pro studium totalitních režimů.

<https://www.ustrcr.cz/uvod/popraveni-plotzensee/>

Historie a vojenství: časopis Historického ústavu Armády ČR. 1952-. Praha: Magnet-Press, 1952-.

Historie a vojenství: časopis Historického ústavu Armády ČR. 2004, článek: Komunisté v odboji očima plk. gšt. Oskara Pejši, Magnet-Press, 1952-.

Historie a vojenství: časopis Historického ústavu Armády ČR. 1952-. Praha: Magnet-Press, 1999, článek, Jiří Janeček - Poznámky k šifrovému provozu čs. vojenské rozvědky

Historie a vojenství: časopis Historického ústavu Armády ČR. 1952-. Praha: Magnet-Press, 2006, článek, Karel Straka - Pokusy o integraci obranného zpravodajství z let 1929-1938

V boj: edice ilegálního časopisu. 1939-1941